

BUITEN

1^E JAARGANG N°. 33.

ZATERDAG 28 DECEMBER 1907.

Foto Aug. F. W. Vogt.

ONDER HET SLAGNET.
Het uithalen van een gevangen valk.

REDACTIE:
HENRI VAN BOOVEN, te *HILVERSUM*.
MEDEWERKERS.

INHOUD :

<i>Onder het slagnet. Illustratie</i>	<i>blz.</i>	<i>385</i>
<i>Een en ander uit de geschiedenis van Barometer, Thermometer en Hygrometer, door C. S., geïllustreerd</i>	<i>"</i>	<i>386</i>
<i>Varia</i>	<i>"</i>	<i>387</i>
<i>Fuennen's buitenleven, door Vrouweke, geïllustreerd</i>	<i>"</i>	<i>388</i>
<i>Bijenwinter, door Chr. H. J. Raad</i>	<i>"</i>	<i>389</i>
<i>Het spookbed, door</i>	<i>"</i>	<i>391</i>
<i>Verslag van een Woorddracht, gehouden te Zeist, den 25 Nov. 1907 door den Adj.-Directeur der Ned. Heide-Maatschappij over Insecten, schadelijk voor de bosch-cultuur.</i>	<i>"</i>	<i>392</i>
<i>Een landbouwschets uit Egypte, door R. B.</i>	<i>"</i>	<i>394</i>
<i>Vogels in kooien, door H. v. B.</i>	<i>"</i>	<i>395</i>
<i>Wonderbloemen en tooverwortels (vervolg), door J. F., geïllustreerd</i>	<i>"</i>	<i>395</i>

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opgesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.

Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeeling ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuiime vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.

Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.

De Uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K.Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

*Een en ander uit de Geschiedenis van
Barometer, Thermometer en Hygrometer.¹⁾*

DE eerste helft van de zeventiende eeuw, de tijd van Galilei, en vooral van diens leerlingen is voor de Meteorologie van een buitengewone beteekenis geweest. In het bijzonder van Italië zijn de invloeden uitgegaan, die de Meteorologie van het gebied van Middeleeuwsch mysticisme overbrachten naar het veld van proefondervindelijke studie. Niet, dat nergens of nooit te voren het scherper definiëeren en ook het meten van weerkundige grootheden zou zijn beproefd, maar het ondernemen van stelselmatige weerkundige waarnemingen, betrekking hebbende op elk der drie fundamentele grootheden: luchtdruk, -temperatuur, en -vochtigheid is eerst mogelijk geworden in de dagen van de regeering van Ferdinand II van Toscane, en is te beschouwen als vrucht in hoofdzaak van den arbeid te Florence verricht.

1) Zeer belangrijke studiën omtrent die geschiedenis zijn gemaakt door Prof. Dr. G. Hellmann, Directeur van het Meteor. Inst. te Berlijn. Door het bezorgen van herdrukken, „Neudrucke von Schriften und Karten über Meteorologie und Erdmagnetismus", deels in facsimile, deels in vertaling, en voorzien van aanteekeningen, maakte hij het mogelijk van vele dezer geschriften in het origineel kennis te nemen.

Het feit, dat lucht gewicht heeft, was reeds eeuwen vóór Christus bekend, doch het begrip, dat de lucht daarom een druk¹ moet uitoefenen op alles wat zich in den dampkring bevindt, is niet in volkomen bewustheid uitgesproken, althans niet gedemonstreerd, voordat de geneesheer Viviani volgens aanwijzingen van zijn collega Evangelista Torricelli (1608—1647) den proef met den barometerbuis nam (1643).

Het was bekend, dat water zich door pompen niethooger dan 10 M. in een buis liet opvoeren, en Galilei had tevergeefs getracht daarvoor een verklaring te geven. Torricelli zag in dit verschijnsel het bewijs voor het bestaan van een zeer bepaalden luchtdruk, het water een andere, zwaardere, vloeistof nemende, b.v. kwik. Voor water een andere, korter kolom, verwachtte hij een geheel overeenkomstig verschijnsel: evenwicht tusschen den dampkringsdruk en het gewicht van de vloeistofkolom. Torricelli was dus niet de toevallige ontdekker van den barometer. De proef, bestaande in het omkeeren van een met kwik gevulde glazen buis, waarvan het open uiteinde, gedurende het omkeeren, dicht gehouden, in een bak met kwik werd geplaatst, de proef zooals die door Viviani werd uitgevoerd, werd niet ondernomen om van Torricelli's verwachting de bevestiging te zien, maar om een instructie te vervaardigen, waarmee de luchtdruk kon worden gemeten. Onderstaande figuur ontleend aan een brief van Torricelli aan zijn vriend Ricci, bewijst, hoe het Torricelli volkomen duidelijk was, dat de hoogte van het kwikniveau in zijn barometerbuis in 't geheel niet afhing van den vorm der buis. Torricelli heeft gedurende het laatste levensjaar van Galilei in diens huis gewoond en is zijn helper geweest. Hij zelf is op jeugdigen leeftijd (39 jaar) overleden na een reeks voortreffelijke werken te hebben geschreven. Na Galilei's dood werd hij Groothertogelijk Wiskundenaar en Hoogleraar in de Wiskunde aan de Hoogeschool te Florence.

Nadat de tijdijding der uitvinding van den barometer een jaar later naar Frankrijk was overgekomen, duurde het nog twee jaren voor het gelukte aldaar de proef over te doen, waarschijnlijk ten gevolge van de moeilijkheid goede glazen buizen te krijgen. De Italiaansche glasblaaskunst, die in deze dagen op een zeer groote hoogte stond, heeft ontzaglijk veel er toe bijgedragen den barometer en thermometer in zoo uitstekenden vorm te verbreiden, en zeer lang zijn de Italiaansche instrumenten de beste geweest. Het is opmerkelijk zooveel van de oude gangbarometers, die in ons land in groot aantal verbreid zijn, den naam van Italiaansche makers dragen en nog steeds is op verschillende plaatsen in ons land het maken en repareeren van deze instrumenten in handen van de afstammelingen dezer Italianen, die dikwijls tegelijk het schoorsteenvegersvak uitoefenen.

Een vorm van een oud weerglas, dat nog somtijds in antiquairs-winkels te zien is, is een peeryormig glazen vat, van boven gesloten, met een platten achterkant en met een omhoog gebogen tuit. Dit glas wordt ten deele met water of een andere vloeistof gevuld, op de wijze van een vogelkooi-fonteintje, en de veranderingen van het waterniveau worden afgelezen van glazen nokjes, die aan de randen van het vat zijn aangesmolten. Dit instrument is in wezen hetzelfde als de reeds door Galilei uitgevonden vorm voor den thermometer, beide zijn even onvolkomen. In beide n.l. is het luchtvolume onderhevig aan veranderingen

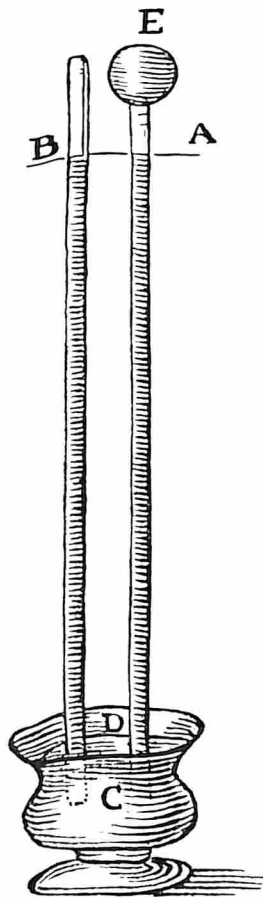
tengevolge van druk zoowel als van temperatuur. Ziet men dus af van drukveranderingen, dan is het instrument een thermometer, en evenzoo wordt het een barometer wanneer men niet op temperatuursveranderingen let.

Na dezen vorm van den thermometer (beter thermo-baroskoop) van Galilei, waarin dus van de uitzetting van lucht werd gebruik gemaakt, is de eerste verbeterde uitgaaf, die, waarin de uitzetting van water dienst deed voor de meting, een vorm door een Fransch dokter, Jean Rey, in 1632 beschreven. Deze thermometers waren van boven open. Waarschijnlijk, schrijft Hellmann, is Groothertog Ferdinand II heerst op de gedachte gekomen de buis luchtdicht te sluiten, waardoor de thermometer den vorm kreeg, waaronder hij als „Florentijnsche thermometer” bekend is geworden.

In het jaar 1657, juist 250 jaren geleden dus, is door Leopold, den broeder van Ferdinand II, de Accademia del Cimento opgericht, de „Academie voor proefneming". Dit beroemde gezelschap telde negen leden, bijna alle leerlingen van den grooten meester Galilei. De voornaamste resultaten der proefnemingen, die in de bijeenkomsten ten paleize van Leopold werden verricht, werden door den Secretaris uitgegeven en zijn bewaard gebleven.

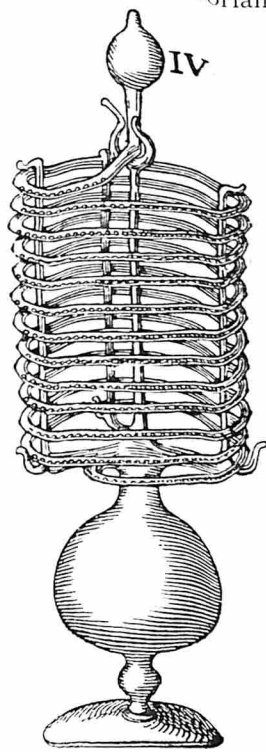
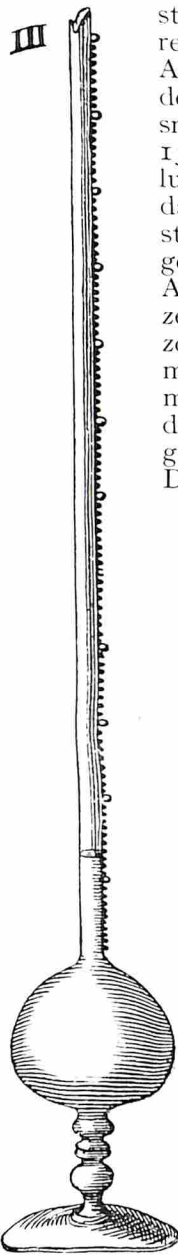
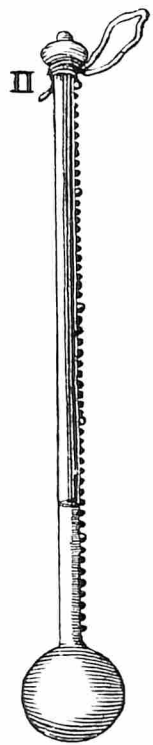
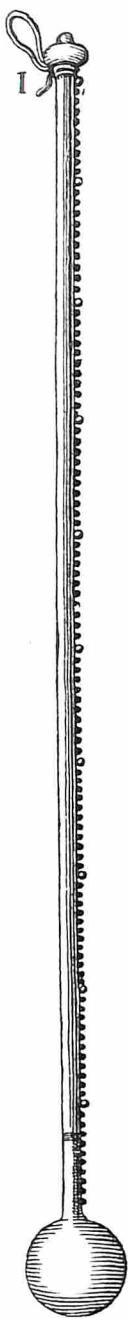
De beide eerste hoofdstukken van deze handelingen der Accademia loopen over den thermometer en den hygrometer. De figuren op blz. 387 zijn reproducties naar afbeeldingen in deze verhandelingen opgenomen.

I—V stellen thermometers voor, de z.g.n. Florentijnsche thermometers. De Nos. I—IV zijn buis-thermometers, waarop de ver-

deelingen niet op den buiswand ingekrast zijn of geëst, zooals gewoonlijk tegenwoordig wordt gedaan, maar door aangesmolten glasparsels aangegeven; voor elken graad 1) een witte parel en om de tien genoemde glazen waterbarometer met de boven aangesmolten nokjes aan een Italiaansche afkomst.

De thermometers waren meestal gevuld met alcohol, die eerst gekleurd, maar later kleurloos werd genomen, nadat de ervaring had geleerd dat de kleurstof een aanzetsel gaf aan den glaswand. Een enkele maal werd ook reeds kwik gebruikt. De meest gewone vorm was de in 50 graden verdeelde z.g.n. kleine Florentijnsche thermometer (II). Deze verdeeling in 50 graden is waarschijnlijk oorspronkelijk een geheel willekeurige geweest, maar aan den uiterst bekwamen glasblazer Giuseppe Moriani, oorspronkelijk Groothertogelijk lampenmaker, gelukte het een aantal van deze thermometers te vervaardigen, die met elkaar in zeer goede overeenstemming waren. Het was reeds aan de leden van de Academie bekend, dat deze thermometers in sneeuw of smeltend ijs 13½° aanwezen. Een gelukkig toeval heeft gewild, dat enkele van deze instrumenten zijn bewaard gebleven. In 1829 door Antinori ontdekt, konden ze worden geverifieerd, zoodat de waarnemingen met behulp van deze thermometers verricht voldoende met de latere vergelijkbaar zijn geworden. Dat het werk van Moriani

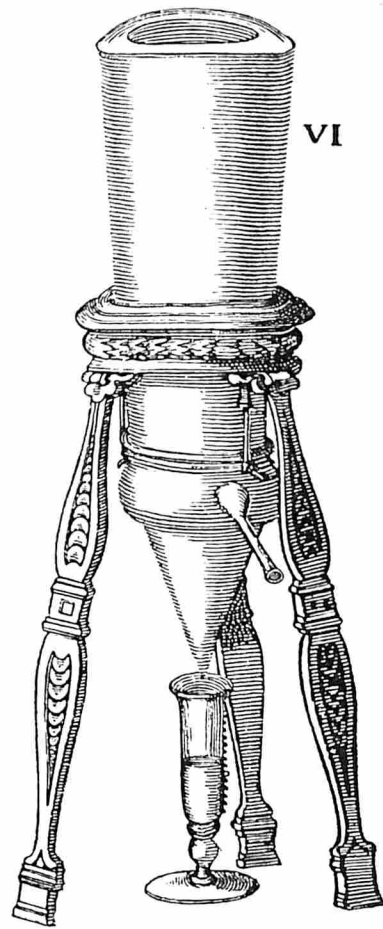
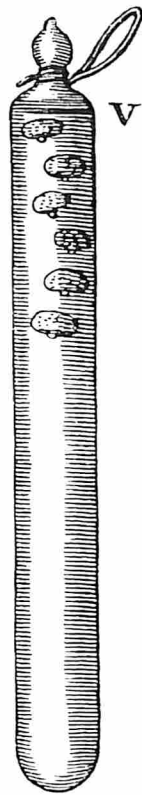

niet alleen van groote nauwkeurigheid, maar, tevens van hooge schoonheid was, is uit de afbeeldingen wel duidelijk. Voor het vervaardigen van een thermometer als No. IV zou nog in onze dagen de hand van den eersten onder de glasblazers noodig zijn.

No. V is ook een thermometer, maar een veel minder gevoelig instrument dan de andere. In het buisje met water gevuld, drijven, zweven of zinken, (al naar de temperatuur van de omgeving is) kleine glasparsels, die hol zijn en met lucht of juist zóo zwaar gemaakt een der temperaturen uit boven gaande, (b.v. 10°, 20°, 30°....) Met behulp van een honderdgradigen thermometer I, die bij de vervaardiging in het water was geplaatst, werd de juiste zwaarte voor elk der pears beoordeeld.

met alcohol gevuld. De pears zijn dat er telkens één blijft zweven bij een reeks met gelijke sprongen naar een der temperaturen uit boven gaande, (b.v. 10°, 20°, 30°....) Met behulp van een honderdgradigen thermometer I, die bij de vervaardiging in het water was geplaatst, werd de juiste zwaarte voor elk der pears beoordeeld.

Fig. VI is een afbeelding van den condensatie-hygrometer, die door Groothertog Ferdinand II is uitgevonden. Reeds een paar eeuwen vroeger waren pogingen gedaan de vochtigheid van de lucht te bepalen met behulp van een Absorptie-hygrometer, waarbij de hoeveelheid geabsorbeerd water werd gewogen. Daarna zijn tot den tijd van Ferdinand II slechts hygroskopen gemaakt, dat zijn in tegenstelling met hygrometers instrumenten om vochtigheidsverschillen aan te wijzen, niet om deze te meten (evenals de bovengenoemde thermo-baroskoop, van Galilei dienen kan om temperatuur- of drukveranderingen te doen zien, beter dan om ze te meten). De hygrometer van Ferdinand den Tweeden is de eerste condensatie-hygrometer geweest, en stelt werkelijk tot meten in staat, en wel op de volgende wijze. Het trechtervormige vat was gemaakt van kurk, van binnen geverfd, en van binnen bekleed met dun metaal. De punt van den conus was een

glazen trechter zonder opening, waaronder een maatglas was geplaatst. De trechter werd gevuld met sneeuw of geklopt ijs, waarna zich water uit de lucht buiten op den wand condenseerde en afliep in het maatglas. De tijd noodig om een behaalde hoeveelheid water te verzamelen werd gemeten.

In 1665 heeft Ferdinand getracht regelmatige waarnemingen met dezen vorm van het instrument te doen uitvoeren en heeft hij een aantal ervan aan zijne vrienden verzonden.

Wel is sinds de tijden van de Accademia del Cimento ontzaglijk veel toege-

voegd en veranderd aan de methoden der metingen. Toch zal elk, die een beschrijving leest van de nauwkeurigste barometrische metingen of wanneer hij de bewonderenswaardige thermometer-onderzoekingen volgt van Guillaume in het laatst van de vorige eeuw aan het Bureau International des Poids et Mesures te Sèvres uitgevoerd, erkennen, dat in beide gevallen de grondslag van de metingen van zuiver Florentijnschen oorsprong is.

De Condensatie hygrometer van Ferdinand van Toscane heeft gaandeweg plaats gemaakt voor toestellen waarmee de temperatuur werd gemeten, waarbij de condensatie plaats vond, in plaats van de hoeveelheid gecondenseerd water, maar ook in dat geval was het beginsel volkomen gezond en betrouwbaar.

C. S.

VARIA.

JANUARI. Zoogdieren. Hazen paren. Smalvleugelige vleermuizen ontwaken dikwijls reeds uit den winterslaap.

Vogels. Trekvogels uit het Zuiden komen nog niet. Men ziet trekvogels, die hier den winter doorbrengen (o.a. bonte kraai, sommige lijstersoorten, sijsje, barmsijsje, soms ook 't fratertje) en verder slechts stand- en zwerfvogels. Onder deze zijn het vooral de verschillende soorten van meesjes, de boomklever, de boomkruiper, het winterkoninkje en het goudhaantje, die de boomen van eieren en poppen van allerlei schadelijke insecten zuiveren. — Van de trekvogels, die hier in den zomer gebroed hebben, blijven meestal sommige roodborstjes over, en — behalve in koude winters — zeer vele merels. Thans mogen geene lijsters, leeuwriken en vinken meer worden gevangen. (De vangst van deze vogelsoorten mag alleen geschieden gedurende de maanden October, November en December).

Insekten ontwaken slechts bij zeer mooi weer uit den rusttoestand. Wanneer de grond niet dichtgevroren is, komt de wintervlinder te voorschijn, om eieren te leggen aan de knoppen van ooftboomen, vooral aan die van kerseboomen. Gewoonlijk echter verschijnt deze vlinder reeds vroeger (in enkele jaren reeds September: doorgaans October, November of December).

Middelen tegen schadelijk gedierte. In den boomgaard en in 't plantsoen: zorgvuldig uithalen en vernielen van de rupsennesten van 't geaderde witje en van den bastaardsatijnvlinder. 't Verwijderen van de eitjes van den ringelrupsvlinder (zie November) kan nu nog geschieden; zoo ook het afkrabben van de doode schors der ooftboomen. 't Bevochtigen van de teerringen, wanneer de grond ontdooid is. (Middel tegen den wintervlinder, zie October.) — In dennenbosschen kan men varkens drijven, die de onder 't mos vertoevende poppen van de gestreepte dennenrups (*Trachea piniperda*) en die van de dennenspanrups (*Fidonia piniaria*) opzoeken en eten.

Planten. Hazelnoot bloeit: dikwijls ook reeds de purperen doovenetel. Speenkruid en hoefblad ontluiken, soms ook reeds crocus en narcis. Bij gunstig weer bloeien reeds peperboompje en pyrus japonica. Doorgaans bloeit ook 't madeliefje, trouwens soms reeds in December.

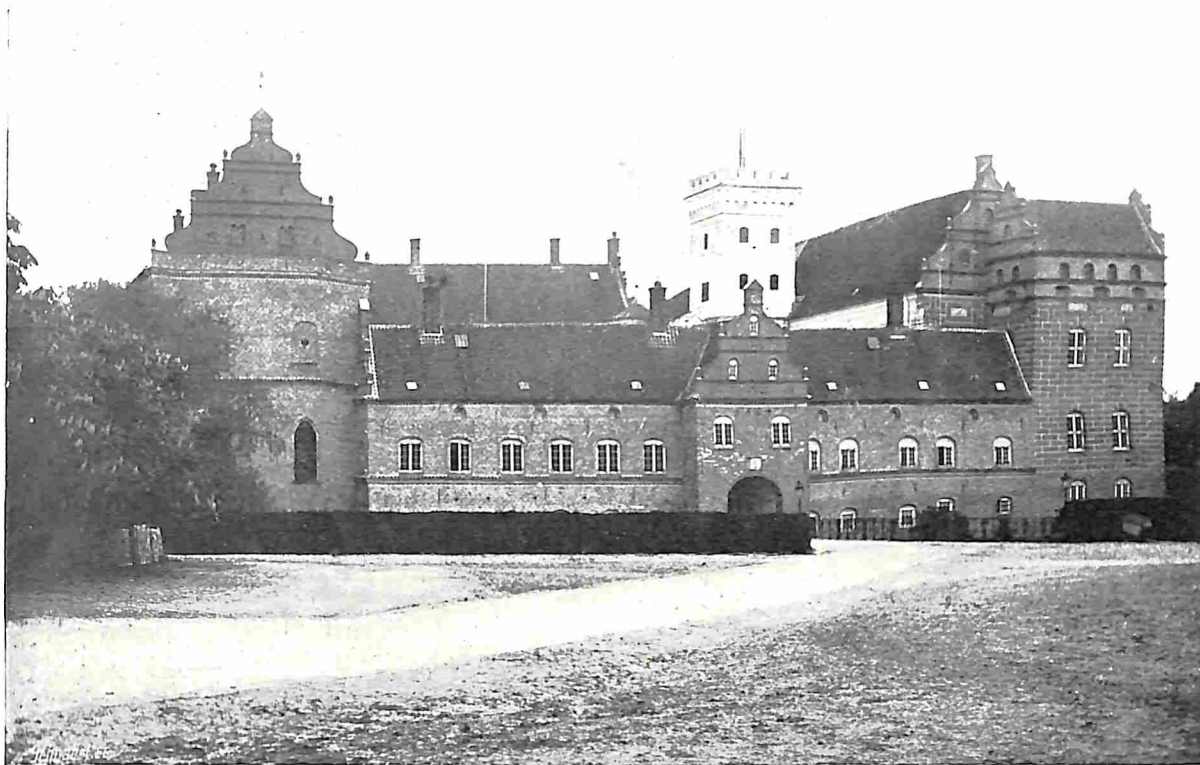
1) Het woord graad is waarschijnlijk een herinnering aan den tijd toen gebogen thermometerstelen werden gebruikt zooals figuur IV, zoodat in booggraden kon worden gemeten.

FUENEN'S BUITENLEVEN.

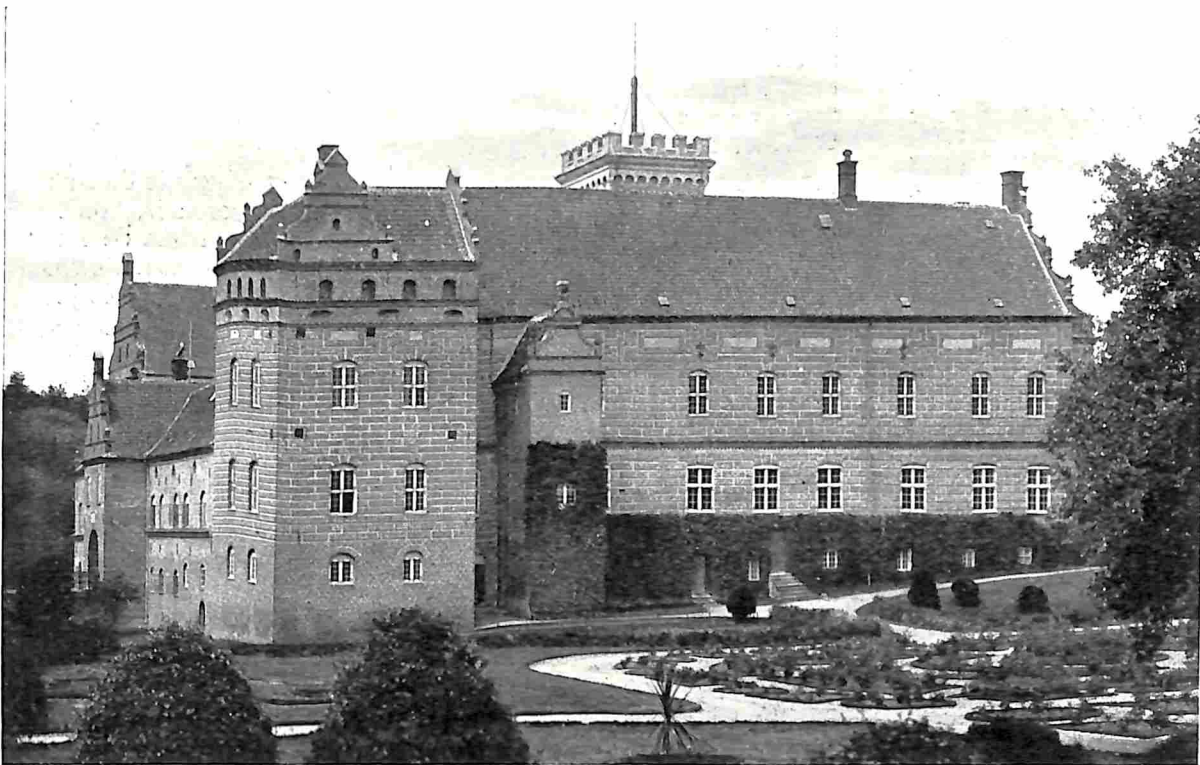
EEN gelukkig toeval heeft mij dit jaar, ter ontdekking van natuurschoon, naar het Deensche eiland Fuenen doen stevenen, en ik meen wél te doen, mijne pioniers-ontervindingen in een blad als „Buiten” meerdere bekendheid te geven. Voor hen, die zich eene vacantie in de juiste beteekenis van het woord wenschen te verschaffen, dus: bij kalm leven, heerlijk zuivere lucht, goede voeding, tevens hoog schoonheidsgenot zoeken, voor zulken mag zeker Fuenen als Dorado worden aanbevolen. Daarbij komt, dat zulk een vacantie bij lange na niet het geld verorbert, wat b.v. een vierweeksch rennen door Duitschland of Zwitserland eischt. Ook in Engeland komt men niet uit, met wat hier 't gedurende één maand genieten kost.

Een 2de klasse retour uit een der groote Hollandsche steden naar Kopenhagen kost + f 40.—, daarbij komt dan de stoompont-overtocht Korsør – Nyborg: Kr. 1.80 enkele reis. Het zéér goede hôtél „Christiaanslund”, (bij Nyborg) verrukkelijk gelegen aan 't meestal spiegelgladde water van den Grooten Belt, en tevens tusschen dicht beukenwoud, biedt voor 4 Kronen daags (1 Krone = 0.67) uitstekend pension. Natuurlijk rekent men voor langer verblijf ander tarief. Doch op dit goddelijk mooie stukje strand en zijne omgeving kom ik later terug. Mijn eerste causerie over dit wonderschoone aardplekje zal gelden een *grootsch monument* uit de zestiende eeuw: het slot *Holckenhavn*.

Van uit het stadje Nyborg, het zoo pittoresk gelegen haven-plaatsje, tevens eerste aanlegplekje voor wie van uit Holland (via Hamburg, Kiel, Cörsör) Fuenen bezoekt, van uit Nyborg vergt 't een klein half uurtje gaans, om het vorstelijk, en zich zoo ver uitstreckende goed Holckenhavn te bereiken.

HOLCKENHAVN, POORT TOEGANG GEVENDE TOT HET OPRIJPLEIN.

HOLCKENHAVN, NOORDELIJKE VLEUGEL.

Mij werd op dit slot door burchtheer en -vrouw de meest denkbare gastvrijheid betoond, en zoo mocht ik zoowel het in- en uitwendige van dat slot in al zijne details bewonderen, als wel de geschiedenis vernemen, geldend dat in Hollandsch-Renaissance opgetrokken kasteel.

In 1580 heeft een der Zweedsche edellieden Jacob Ulfeldt de Noordelijke en Oostelijke vleugels doen bouwen. Na diens dood breidde diens zoon het slot naar het Westen uit. Diens naam en die van zijne vrouw, ze zijn in initialen daar nog beiden op verschillende plaatsen te vinden. Op een granieten voetsteen bij de keuken leest men nog evenzoo: J. U. (Jacob Ulfeldt) en B. B. (Bergitta Bruckenhuis) 1615. Een jaar na dezen datum werd Ulfeldtsholm door hem verkocht aan Ellen Marswin, evenzoo een Zweedsche, eerst weduwe van Ludig Monk, en later van Kund Rud. De verdere westelijke vleugel, evenals de kapel met het zéér goed geconserveerde en inderdaad *mooie Hollandsche houtsnijwerk* (preekstoel, altaar, paneelen) ontstond op haar verlangen en ook haar initialen E. M. zijn zoowel in de kerk als aan het overigens door haar gebouwde deel duidelijk zichtbaar. Dat Westelijk vleugeldeel had toen een sierlijken toren maar deze is door den tijd gesloopt. Tijdens Ellen Marswin's bezit werd het slot tot *Ellenborg* herdoopt. Na Ellen Marswin's dood kwam het landgoed aan haar dochter Christine Monk. Deze dame moet wél door charmes, niet echter door bijzondere deugden hebben uitgeblonken. Haar charmes hebben haar gemaakt tot echtgenoot (met de linkerhand) van den kunst- en schoonheid-lievenden Koning Christiaan IV, en tevens tot gravin van Sleeswijk: haar karakter heeft haar de antipathie van het Deensche volk verschaft, en den eens door den Koning genomen stap, heeft deze om genoemde redenen, later dan ook ten zeerste betreurd.

Van de vele uit deze verbintenis geboren kinderen was Eleonore Christine den Koning het liefst.

In tegenstelling met hare moeder was deze dochter een bepaald hoogstaande vrouw, die daarbij door bijzondere schoonheid uitblonk. Reeds op vijftienjarigen leeftijd werd zij door haar vader uitgehuwelijkt aan zijn beschermeling, Corfix Ulfeldt, stammend uit het geslacht der stichters van Ulfeldtsholm.

Zeker heeft Christiaan IV met dit huwelijk het geluk van zijne dochter beoogd, doch in deze een onjuisten blik getoond.

Door sluwe vleierij had Ulfeldt den buitengewonen gunst des Konings weten te verwerven, schoon bij hem aan gewetenloozen aard, zich volstrekt geen bijzondere geestesgaven paarden. Na door zijn promotie tot schoonzoon van Christiaan IV, als zoodanig de hoogste ambten te hebben verworven, begon hij zich langzamerhand in ware gedaante, ook tegenover zijn schoonvader te toonen. Maar de groote liefde, door Christiaan, Ulfeldt's vrouw: Eleonore Christine toegedragen, hield langen, langen tijd een uitbarsting tegen, ja, vermocht zelfs Ulfeldt in zijne positie te handhaven. Na een gezantschapsreis echter, naar Holland, die véél geld en zoo goed als geen resultaat heeft opgeleverd, kwam het toch tot een heftige scène tusschen schoonvader en schoonzoon, en dit wel in hoofdzaak, doordien Ulfeldt, *buiten weten van den Koning*, een overeenkomst met onze Hoogmogenden gesloten had, die financieel zeer nadeelig voor Denemarken bleek te zijn. Deze overeenkomst, handiglijk door Heeren Hoogmogenden geëntameerd, stond tegen zéér geringe afkoopsom, de Hollandsche schepen vrijen vaart toe in Deensche wateren. Na dien bleek de breuk tusschen Christiaan en Curfix onheilbaar, en het was slechts ter wille alweer van Eleonore Christine, dat Christiaan hem toestond bij zijn doodbed aanwezig te zijn.

Na den dood van Christiaan maakte de eigenaar van Ellenborg het met intrigeeren tegen 's lands belangen, zóó bout, dat hij, eenige jaren later door Christiaan's opvolger: Frederik III verbannen werd. Dank valsche sleutels wist hij, daar hij vreesde, dat zijn leven in gevaar was, met vrouw en eenige kinderen, door een van Kopenhagen's poorten te vluchten naar een Hollandsch schip, en zoo kwam Corfix Ulfeldt, nu echter als banneling,

ten tweede male in ons land. Heeren Hoogmogenden echter voelden dit keer al zéér weinig voor onzen Zweedsch-Deenschen edelman en toonden hem dit zóó duidelijk, dat hij met zijne familie spoedig na zijn aankomst Holland weer verliet en zijn heil in Zweden ging zoeken. Daar wist hij op de hem eigen wijze, ten zeerste de gunst te Denemarken als officieel landverrader opgetreden. Dus werden ten wijze verrijkt — geconfiskeerd; slechts werd het Eleonore Christitels, en nadat men ook in Zweden genoeg van hem had, toegestaan hun laatste dagen op Ellenborg te slijten. Niét echter als zij haar kindsheid had doorgebracht, blijven beschouwen. Als al het andere was het verbeurd verklaard, terwijl het na haar dood werd verkocht aan den „Leensbaron” Eiler Holck (1691). Sinds dien is in rechte linie door zes geslachten heen, het prachtige sierlijken Franschen (rozen) tuin, steeds het eigendom der familie Holck gebleven en ook de nu levende eigenaar heeft weer een stamhouder. En . . de tegenwoordige heer van Holckenhavn, een flink man van middelbaren leeftijd, hij is zich ten volle van zijn taak als landheer over zoo uitgestrekt domein bewust. Met humaan-patriarchale zorg waakt hij over zijn pachters, zoowel als over zijn directe ondergeschikten, daarbij krachtig bijgestaan door zijn zoo hoogst bekwamen en menschenlijken rentmeester.

Ongetwijfeld zal op schriftelijk verzoek — onnoodig te zeggen, dat zulks in Fransch, Duitsch of Engelsch kan geschieden — Baron Holck den vreemdeling het park en omgeving ter bezichtiging stellen. Daar de familie Holck 's zomers meestal op het kasteel toeft, zal de kans gering zijn, op deze aanvraag geen antwoord te krijgen. Men weet trouwens in Nyborg en omstreken wel, of de baron op het slot aanwezig is. Bij zijne afwezigheid zou een schrijven aan diens rentmeester den Heer advocaat (het woord Mr. i. d. z. wordt in Denemarken niet gebezigd) Quist wel het gewenschte resultaat hebben.

Men is dit jaar begonnen met algeheele restauratie van het slot Holckenhavn en bij een bezoek in den zomer van 1908 zal allicht ook de toren, waaraan nu nog de spits ontbreekt, in vollen pracht prijken.

VROUWKE.

BIJENWINTER.

DE vocht-kille herfstmorgen is dompig droef. Een grauwbled mistgewaad dekt woning en velden met tast- en reuk- en zichtbare vochtroppeltjes. Hooge boschboomen en lager veldgewas, 't verliest heel z'n kleur, z'n gloedjes en glansjes, zelfs z'n perspectief, nu 't al onvrijwillig, maar onverbiddelijk werd overworpen en doorward met kille dampensluiers.

In de vlieggaten onzer bijenwoningen, waar 't koude vocht in trage druppelen afsijpelt van de schuine dakhelften, geen leven.

Drassig vochtig de akker met winterrogge, zoo frisschig groen toch vlak rond onzen voet, maar wat verder dadelijk weer bleaker en onduidelijk, ten slotte samensmeltend met 't grauw van den nevel.

Pappig, zuigend onder iederen voetstap, ligt de landweg met diepe, kluitige wagensporen, die 't kille mistwater zamelden tot lange, smalle, vreemd blinkende plassen als van dof beslagen kwikzilver.

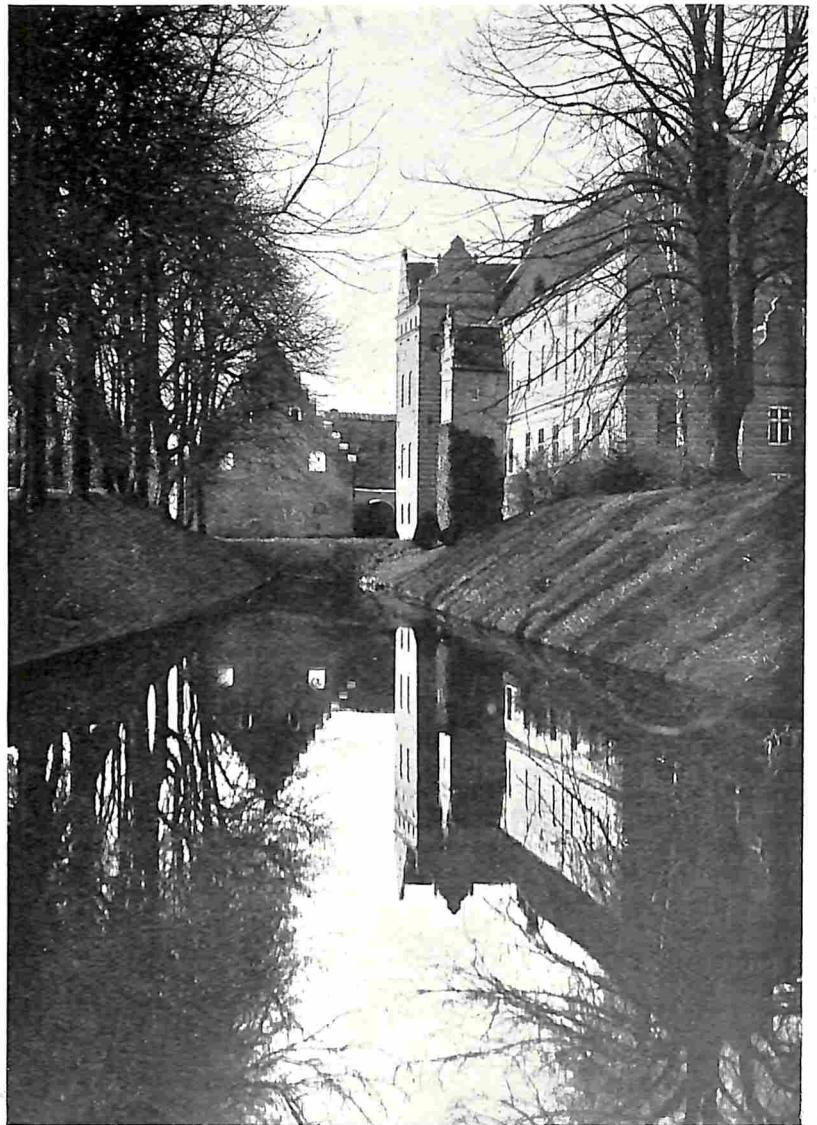
Het zuigend gesjoep onzer schreden jaagt loom de bonte kraaien op, doods-boden van winter, rouwig gekleed in vaalgrauw en zwart. Reusachtig groot schijnen ons die zwijgende, vale vogels toe, waar de mist hun vormen onduidelijk maakt en ons oog bedriegt, dat, gewoon aan perspectief bij helderheid, den afstand overschat. Dan, al grauwer en onduidelijker verdoezelen ook de gedaanten der rouwvogels ten slotte geheel in de mist.

Het akkermaalshout weent kille tranen, die zacht afsijpelen van 't vaalbruine eikeblad, dat, hoewel gestorven, nog achterbleef aan de twijgen.

Langs de schilverstammen der den-nen en de gladde beukenpijlers lekt 't vocht omlaag in stroompjes met bepaalde bedding, aan welker rand kleurige korstmossen wassen van heldergeel tot diepgroen.

De anders zoo vroolijk wuivende, slappe berkentakjes met nog gesloten vuistjes van nieuwe bloeikatjes aan 't eind, hangen roerloos droef omlaag, aan iederen knop en aan ieder katje een droppel.

Dan helderder en helderder kleuren zich de zilveren berkenstammetjes, en een troepje meezen —

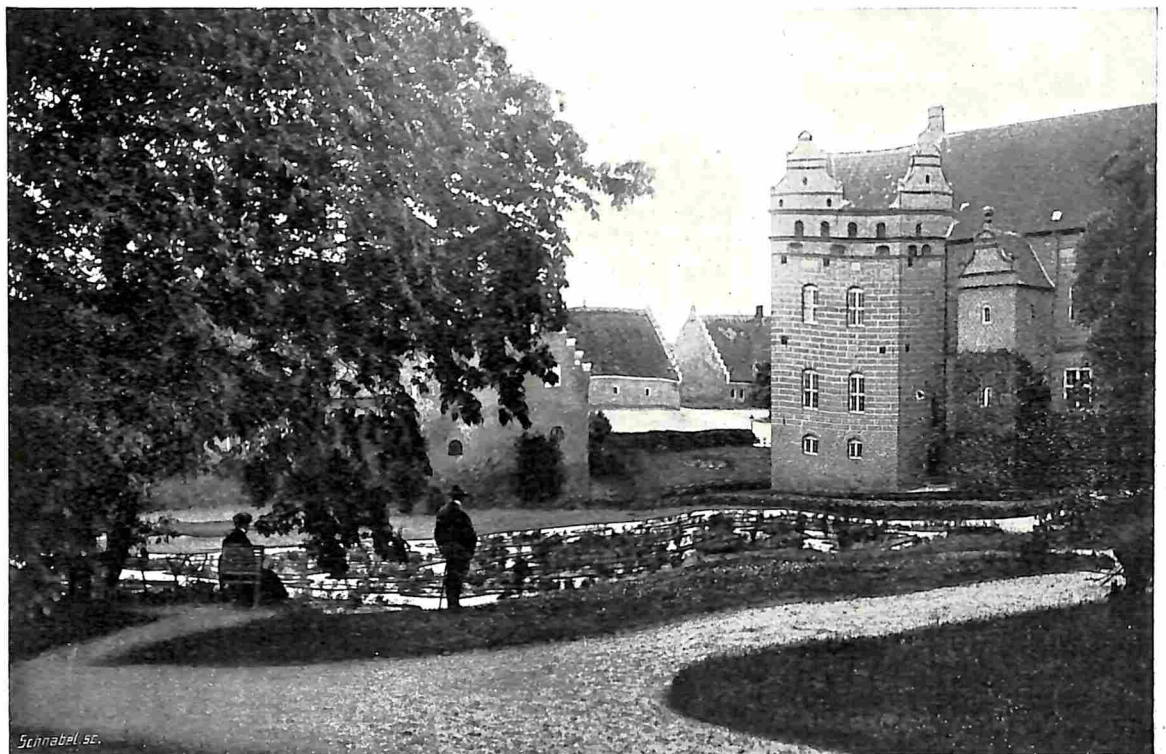

HOLCKENHAVN, ACHTERGEVEL.

waar komen ze zoo plotseling vandaan? — laat heldere metaalgeluidjes klinken bij 't gymnastiseeren aan de zwiepende twijgjes. En als we onwillekeurig omhoog zien, dan komt daar eerst een witblauwe kring en dan worden de nevelgordijnen als opgerold naar alle zijden. Ten slotte vindt de herfstzon hare banen vrij en overgiet het al met heerlijk tintelend licht.

Als met een tooverslag is alles in het landschap veranderd: alles kreeg perspectief en dubbele kleur en glans. Was eerst het bosch zoo leeg van vogelgeluidjes, thans klinkt ons tegen 't gelach van den specht, het liefelijk murmelend gezang van den roodborst en de hoogopgeworpen loktoon van den boomkruiper. Boomklevers, de beste klimmers van 't bosch, toeteren onvermoeid; goudhaantjes klingelen als uiterst fijne zilverklokjes en de winterkoning jubelt boven alles uit.

Zie nu dat boschje van jonge berken. De glinsterend belichte zilverstammen blinken scherp uit tegen de afrollende nevel-

HOLCKENHAVN, TUINDETAIL.

HERFSTBOUQUETJE

banken op den achtergrond; de fijne, vochtige zwieptwijgjes glim-
meren in 't licht en strooien fonkelende paarden rond, daar een
dartel zuchtje hen trillen deed. Goudglanzig groen is 't mos aan
den berkenvoet en uit een verschen spleet in 't moskleed steekt
de heerlijk kleurige vliegenzwam op met den rood-oranje hoed,
waarop 't barstend omhulsel in regelmatige kringen van room-
witte brokstukjes achterbleef.

We keeren naar huis terug; maar die vliegenzwam zullen we
voorzichtig meenemen als een souvenir van 't schoone herfstbosch.
Een witgrauwe stuifzwam gaat er bij mee; ook van dat goudglan-
zig groene mos steken we wat af, waarbij 't toeval ons brengt
bij 't laatst-bloeiende heitakje; dat allerlaatste paars is zoo schoon.
En dan zoeken we thuis een eenvoudig vaasje van passende kleur,
warmbruin met een enkel licht rosetje versierd en glimmend ge-
vernist als de blikkerende berkenstammen. Daarin plaatsen we
onze herfstbloemen: de schoon-roode vliegenzwam, de grijze bo-
vist, de paarse heibloempjes, alles in 't heldergroene mos. En
dagenlang kan dit kleurige herfstbouquetje onze tafel versieren
en ons herinneren aan de schoonheid van 't bosch in de herfstzon,
ook en vooral als dompiger dagen weer volgen.

In zoo'n even warmend naderfst-zonnetje komt nog menig
bijtje naar buiten en dartelt wat voor 't vlieggat heen en weer.
't Rechte gevlieg wordt 't echter lang niet; dat ziet ge wel. Hoe-
wel nu bij die late uittochten weinig of niets de woning wordt in-
gedragen, hoogstens wat water, zijn zulke korte uitstapjes na
eenige weken opsluitens toch wel van belang voor de gezondheid
der bijen. Ze maken al vliegende even schoon schip door hun
darmkanaal te ontlasten van wat er onverteerbaars in hun honing
en stuifmeelvoedsel schuilt.

Een bij — zindelijk wezentje als ze is — zal nimmer hare wo-
ning van binnen verontreinigen. Nu valt het zoo'n beestje des
zomers heel gemakkelijk, om te verliezen, wat het kwijt wil wezen,
tijdens de lichte, zonnige luchtreizen naar bloemen en bloesems.
Doch 's winters is er soms weken, ja, maanden achtereen van
uitvliegen geen sprake en dicht opeen geklonterd tot een traag
levenden klomp voeden de bijen zich van hun voorraad, terwijl
de fecaliën al dien tijd het lichaam niet verlaten.

Nu lijkt zulks ons menschen een heel kunststuk, vooral als we
er onze kleintjes beneden 't jaar eens op aanzien. Maar men
moet niet vergeten, dat honing bijna totaal in 't bloed wordt
opgenomen, zonder onnut afval over te laten. Vandaar dat het
ook voor ons zoo'n voedingsmiddel bij uitnemendheid is. De
bijenlarven mogen zich zelfs niet eens verheugen in 't bezit eener
anale opening. Nooit hebt ge ook bij uw zomer-inspecties eenig
vuil gevonden in de cellen door larven bewoond.

Is nu de voedselvoorraad in de bijenwoning van voldoende
hoedanigheid; worden de beestjes gedurende hun winterdommel
nimmer ontijdig verontrust; is de woning goed gebouwd, zoodat
vocht er buiten blijft en er inwendig een vrij constante tempera-
tuur heerscht, dan zal die vrijwillige obstructie van een paar maan-
den soms, uw bijtjes niet schaden in hun gezondheid. Ze wachten
eenvoudig den eersten zoelen dag af, die hun zal vergunnen een
flinke reinigingsvlucht te houden. Komt die, haal dan in uw
eigen belang uw schoone wasch vooral binnen!

Nu is 't echter door allerlei omstandigheden mogelijk, dat een
bijenvolk „roerziek” wordt, anders gezegd: „den loop krijgt”.
En dat is een heel lastige en verderfelijke bijenziekte.

Ze kan bij voorbeeld ontstaan doordat de bijtjes zich moesten
behelpen met te weinig honing of met zulken, over welks kwaliteit
niet te roemen valt, die verzuurd of te waterig is. De in den bijen-
darm van dit inferieure voedsel afkomstige afvalprodukten, be-
ginnen in het ingewand der diertjes schadelijke gassen te ontwik-
kelen, waardoor het achterlijf zeer opzet. Ten slotte verlaat het
zieke dier den warmen bijentros, zoekt soms bij felle vorstkou het
vlieggat en raakt daar of op den ijzigen grond voor de woning
een kwalijk riekenden droppel bruin vocht kwijt. Versuft door
ongemak en kou kan het zieke diertje toch het vlieggat niet

terugvinden, tot opvliegen is het niet in staat, het kruipt nog wat
rond en sterft een langzamen dood.

Heerscht „de loop” erg in een bijenwoning, dan zijn overal om
't vlieggat en op de voorplank de bruine vlekken zichtbaar en
een vuile stank ontwijkt uit de kast.

Of er niets tegen de ziekte te doen is? Eigenlijk niet heel veel.
Helpt de natuur zelf mee, doordat er spoedig een milde dag komt,
die het volk een flinke reinigingsvlucht veroorlooft, dan zal de
ziekte meestal wijken en de kolonie haalt het voorjaar wel, als
ze tenminste nog niet gedecimeerd is. Want de ziekte heeft vaak
een snel verloop: de bijen van een erg aangetast volk sterven dan
bij hoopen.

Bemerkt ge het euvel spoedig genoeg, zoodat de kolonie nog
vele gezonde bijen telt, dan moogt ge haar niet aan haar lot
overlaten. Laat het weer het eenigszins toe, dan moet ge het
volk in een schoone woning overbrengen, die ge vooraf verwarmd
hebt. Bevuilde raten en kasten moeten danig schoongemaakt
worden, vóór ge ze weer kunt gebruiken.

Zoo ergens, dan geldt het hier: voorkomen is beter dan ge-
nezen. Want een sterk, goed ingewinterd volk van edel geslacht,
voorzien van een jonge, uitstekende koningin, zal, als 't 's winters
niet verontrust wordt, weinig last van de ziekte hebben.

Zooals het spreekwoord zegt: een ongeluk komt zelden alleen;
en dit is ook, hoe vreemd het klinkt, van toepassing op de roer-
ziekte der bijen.

Een dikke, witte, sneeuwen vacht daalde 's nachts onhoorbaar
neer op de aarde en dekte kruid en struik en boomen. Ook uw
bijenwoningen zijn van flinke pakken ijzig dons voorzien. Ge
ziet er natuurlijk 's morgens vroeg dadelijk bij, om zonder veel
gedruisch de sneeuw van de vliegplanken weg te vegen, de half
toegesneeuwde vlieggaten weer geheel open te maken en door
middel van een extra schaduwplankje te zorgen, dat de blinkende
sneeuw geen overvloed van licht in 't vlieggat kaatst, waardoor
menig bijtje naar buiten gelokt zou worden.

Doch nu had een uwer volken den loop. En dat wordt er met
dat vochtige sneeuwweer niet beter op: de temperatuur is ge-
rezen, er is veel meer licht om de bijenwoningen, dan in de dom-
pige winterdagen, die voorafgingen. Menig bijtje van 't zieke
volk treedt nu naar buiten, vliegt zelfs een eindje op, het ver-
blindende licht tegemoet, doch raakt daardoor juist z'n stuur
kwijt, valt trilvleugeland neer in 't kille doodskleed en graaft
zich in laatste stuip trekking zelf een grafje, zoo diep en zoo koud.

Weldra is de smettelooze sneeuwvloer rondom de zieke woning
door talrijke gestorven bijtjes bruin bevlekt. Een troep kool-
meezen, driftig-nijdig hamerend op ieder stukje boomschors,
waarachter ze een insectenlarve vermoeden, trekt hongerend van
tuin tot tuin, overal snuffelend, overal kloppend, nu 't sneeuwen
dek voor hun oog de dikke galappels verborg, waar ze bij strengen
vorst anders de vette maden of reeds gevleugelde wespjes uit
te voorschijn bijtelden.

Dan treffen ze rond uw zieke volk de talrijke doode of wentelend
stervende bijtjes in de sneeuw; heldere klokjesgeluiden waar-
schuwen; en 't smullen begint: insecten volop in den sneeuwigen
wintertijd.

Aan dat oppikken uwer zieke bijtjes doet de koolmees nu nog
zoo veel kwaad niet; maar hij leert er door uw volkjes waardeeren
en ge kunt er zeker van zijn, dat hij z'n bezoeken herhalen zal.
En is de oogst van verspreid liggende dooden onzen „biemees”
niet rijk genoeg, dan zet hij zich tegen uwe kast bij 't vlieggat
en timmert daar van belang tegen den kastwand. Menig gezond
bijtje, verontrust, komt naar buiten en is op 't zelfde oogeblik
verdwenen in den maag van den kleinen, vluggen zwartkijker in
z'n lichtgeel vest met koolzwarten stropdas.

Ja, 't is niet onmogelijk, dat het den oolijken gymnast in uwe
nabijheid zóó goed bevalt, dat hij in 't voorjaar z'n nestje bouwt
in een hol stammetje vlak bij uw bijenkasten en dat hij voor 't
gemak en om heel ver vliegen uit te winnen, z'n jong broedsel
approviandeert met bijtjes, die even uitrusten in 't bodemzand
vóór hun woning.

CHR. H. J. RAAD.

BIJENKASTEN IN SNEEUW.

HET SPOOKBED.

IK heb 't voor de d.... den toch mit me eigen ooge 'ezien! Er benne spoke, zoo waar as dat doossie lucifers deer op tafel leit. Gien mensch ken 't me uit me kop prate."

Bom, een slag op de tafel. Wat werd de goeie man driftig. — Verbeeld? Stark 'edroomd? As je mit je ooge ope in je bed leg te zweete van angst, as je alles zien en alles hoor en je ken gien vleck (hand) verroere om een pats te geve, nou of je den sleep. M'n ergste vijand wensch ik zukke nachten niet toe."

Waarde lezer(es), ge gelooft zeker wel, dat mijn verteller zijn spookgeschiedenissen niet uit zijn duim zoog. Hij had ze mee-„och kom, dat heb je je immers maar verbeeld, je hebt sterk gedroomd, je gelooft het zelf niet meer," deed hem driftig opvliegen.

Gemakkelijk was het niet hem tot het vertellen van zijn spookavonturen te brengen, maar als hij eenmaal aan den gang was, dan wond hij zich op, dan kon hij zitten rillen, of „ze 'm nog te graze hadde", dan kon hij gezichten trekken om er bang van te worden, en gebaren maken, of hij zelf het spook was. Alles stond hem dan ook nog voor den geest „as de dag van guster"! hoewel het lang geleden gebeurd was. Maar laat ik mijn verteller het woord geven.

As skooljonge wist ik niet wat bang was. Laat kon ik soms van de weg komme nee huis, ons ouwe huis, dat nou al lang weg is. Nooit docht ik er an bang te weze en de ouwe kast stond toch arg ienlijk, en zoo hardstikke donker kon 't er omheen weze van de hooge boomen. Ik had 't er nooit in hoore kerreme, maar toen ik r's — 'k was al lang van skool of, 'k zel zoo wat 15 jaar 'eweest weze — op een keer erg laat mit onze knecht uit 't dorp nee huis ging, zei die: „Hè, wat kermt 't akelig in die boome, dat zel van nacht weer wat geve!" En toe hoorde ik 't ok en ik geloof, dat ik toe bang wier. Maar wat de knecht met 't leste bedoelde, wou ie me niet zegge.

't Wier Vrouwedag (2 Febr.); onze knecht ging weg. Ik zou z'n plaats inneme en 's nachts ok z'n bed. Die letse middag, dat we same op 't land werkte, zel ik nooit vergete. „Ik heb 't nooit wulle zegge", vertelde-ie, „maar 'k heb beroerde nachte 'ehad", en geheimzinnig fluisterde-ie me toe: „'t Is gien zuivere koffie op de kamer, waarachtig 't spookt er. 'k Heb er nooit gien stom woord over 'ezeid, want ze zouë me lekker uit'elache hewwe, maar nou jij er mot sleepe, waarskouw ik je; den weet je 't. Miskien is 't bij jou niet zoo, maar ik heb 't 'r soms nacht an nacht beroerd 'ehad."

Ik weet nog, dat 'k er niks van gelooove wou. Spoke!? D'r zouë spoke weze!? Spoke bij ons!? Op de kamer!? Bah, wat kinderachtig om er an te denke.

„Nou, we zelle r's zien, of je 't uithou. As de boome zoo kerreme, den ken je 'r vast op rekene en soms gebeurt 't evegoed."

Ik lachte 'm in z'n bakkes uit: spoke! 't zou wat. We praatte 'r niet meer over.

Die evend kwam ik laat thuis; ik was mee 'eweest de knecht in z'n nuwe huur brenge. Wat hadde w'm lete leve! We speulde 'n lekker potje oud-pandoer en ouwe tapte 'n flink borreltje. En mit Vrouwedag, den komt 't 'r op ientje niet an. En toe nog haverdegort (slemp), brood mit spek en 'n bord stikke (broodjes). 't Wier erg laat van ons doen.

't Was al bij elleve, dat ik de spat opnam. „Nou, dat 't je goed gaat", zei de knecht nog, toe ik 'm de vijf gaf. 'k Wist wel wat ie bedoelde, maar 'k lachte 'r om.

Toe 'k zoo allienig nee huis mesjeerde, moest 'k toch an die spokerij denke. Jonge, ons spul stond toch zoo ienlijk, 't was zoo oud, die wind kon 'r bijwijle zoo akelig deurheen giere, wie weet, wat er vroeger 'ebeurd was. Nou kon je net wat van het dak zien, het kistgat (dakraam) skitterde in 't maantje; maar aars lag 't spul toch zoo stiekum in de hooge boome. Kermde ze? 't Leek wel. Maar dat deed toch ommers de wind? Den kon je alles wel een spook noeme!

Gien kwartier later lag ik te bed. De deurtjes had ik op 't worveltje 'edeën. Niet dat ik bang was, waarachtig niet; want van spoke geloofde ik toe nag gien bl..... Maar 'k wou 't den toch 'res prebeere, of ze zoo maar ope konne vliege, zooas de ouwe knecht verteld had.

Deer lag ik. 't Bed was 't zelfde as alle bedde bij ons, deurtjes mit groene gordijntjes en een bankie 'r voor. Je weet wel, die bankies, deer je nou een vleck geld voor kraig, as ze teminste mooi uit'esneje benne of aardig 'evorfd. Onder 't bed was een kot 1).

Deer leg ik den en 'k kon 'm (den slaap) maar niet te pakke kraige. Ik wroette wat heen en weer, gooide me kusse, r's om, maar 't gaf allemaal niks. Wat kon je de koeie hier, best hoore, maar 't peerd, dat mit z'n ketting nou en den r's rinkelde. 't Kameren 't peerd, dat mit z'n ketting nou en den r's rinkelde. 't Raampie, dat 'r skeef in hing, schudde oftig heen en weer, de ruite trilde 'r van. 't Was bar vervelend. As 'k bang 'eweest was, had 'k 't voor spokerij kenne houwe.

'k Zel miskien effies 'esoed hewwe. Wat was dat nou? 't Peerd sprong mit geweld overend en sloeg verskrrikkelijk teuge de muur en de stiene onder 'm. 't Vuur moet 'r wel uit'espronge

weze. Wat skeelde Bles nou? 'k Wou uit me bed springe om te kaike, wat 't goeie dier mekeerde. Maar zoo as 'k de dekens van me ofgooide, hoorde ik de deur van de stal opesnijte. Nag meer geweld, maar nou op de kamertrap. En toe wier ik in iens gruwelijk bang. 'k Wou de dekens grijpe, om ze over me heen te hale, maar 'k kon gien arm verroere; 'k kon niet skreeuwe, 'k kon niks. En 'k voelde, dat 't kouwe zweet van me kop droop. Benauwd, mensche, wat was 'k benauwd; en 'k moest op me reg blijve legge. En alles zag 'k zoo helder of 't dag was. D'r vloog wat over de kamer, dat niks dee den steune, zoo akelig steune. Nou was 't voor 't bed, D'r had je 't op 't bankie! Pats! ope de deurtjes en deer was 't vlak bij me

Me hair rees overend, 'k voelde 't en een monster mit 'n rood bakkes ging over me heen buige. Mit 'n skrille zucht liet 't zijn arreme over me borst valle en dat drukte zoo allemachtig, dat 'k dochte te stikke en 'k kon gien geluid geve. Op iens was 't zoo maar weg. 't Was weer stil en donker. 'k Durfde nog niet skreeuwe, maar 'k kon 't wel. De dekens haalde 'k zoo ver mogelijk over me heen. Van de kamer ofvliege, 'k dorst 't waarachtig niet. En — 'k begriip 't nag niet — 'k sliep weer in.

Toe 'k wakker wier, stond me vader voor me bed te skreeuwe, van heb 'k jou deer.

„Jonge, jonge, hoe heb 'k nou mit je! 'k Ken je gos-onmogelijk wakker kraige."

Ik sebiert overend en m'n eerste vraag was: „Vader, ware de deurtjes dicht of ope?" Klets, wat kreeg 'k 'n pats om me oore. Vader docht, dat 'k 'm voor de gek hiel; maar huilend vroeg 'k 't nag iens en vertelde 'm snikkend wat 'r van nacht 'ebeurd was.

„Kwajonge, je heb gusterevend te veul 'edronke en nou hej je erg 'edroomd. Denk je dat 'k 'r zooveul van geloof? Kom 'r uit mit je gezanik. 't is voerderstijd, anpakke, gouw wat!"

De heele dag durfde 'k 'r gien kik over te geve. En 's eves, ging ik mit hangende pootjes te bed. Weer deed 'k de deurtjes, goed dicht mit 't worveltje. 'k Kon eerst evemin in sleep komme, as de vorige evend. 'k Prebeerde nog om 'r gien straal van te gelooove, 'k zou dat vervloekte spook in z'n lurreve neme maar je heb gien houvast an zoo'n kr... 'k Voelde wel, dat 'k onze ouwe knecht niet meer kon uitlache.

Eindelijk sliep 'k toch in. Een uur of wat later lag 'k zoo maar in iens helder wakker.

Ting, ting, ting 12 uur.

D'r zel 't lieve leve weer beginne, denk ik. Nou en d'r had je 't! 't Peerd springt mit geweld overend. Datzelfde slaan en skoppe van gusternacht. Ik wul opspringe, want 'k hoor duidelijk, dat de staldeer weer open 'egood wordt. Maar ja wel, 'k kon net as guster gien arm of poot verroere. 'k Wou skreeuwe, maar me bek vergloeide 't. Zweete, mensche, zweete, bar en bar. D'r had je weer dat akelige gesteun. Bons! 't Was op 't beddebankie. D'r kwam 't nee me toe! Hè, dr' lage die zweere arreme weer op me borst! 't Was om te stikke! 'k Lag te hijge, te snakke nee asem. Opvliege wou ik, maar 'k kon niks aars doen den me vuiste kapot knijpe Toe was 't weer weg. Alles weer stil. Jonge, jonge, dat lichtte op.

Nou zou 'k 'r uit. De beddeurtjes? Ze ware dicht. Het worveltje zat 'r nog op. Hoe was 't toch mogelijk! 't Was toch gien droom! 'k Sprong 'r uit, holde de kamertrap of en deur 't geweld, dat 'k maakte, wiere ze allemaal wakker.

Wat was er? „Maar hewwe jullie den niks 'ehoord?" Nee, gienien had 't peerd hoore skoppe, gienien had de staldeer hoore opegooie, gienien had dat akelige gesteun 'ehoord. Vader wier bar kwaad op me, „Omdat je zoo'n ondeugende rakker ben overdag, deerom droom je 's nachts zoo. Vooruit! nee je bed!" Maar ik vernepte 't. „Al zel ik hier op de grond sleepe, al kraig ik gien ete, 'k wul er niet meer in."

Moeder noosde 't van me en wist vader te bewegen, dat 'k voor dié nacht bij me twee kleine broertjes mocht. 'k Lag wel krap ('k had wel een klein plaatsje), maar zoo lekker gerust, hè. Morrege zouë we wel weer zien, maar al zou vader me miskien slaan, vast ging ik niet weer op de kamer te bed. De ouwe knecht had gelijk: d'r was 'n spook bij ons. As dat zoo nacht an nacht most, dan ging 'k dood van angst.

Dat was de jare dag wat! Vader zei, dat ik 't in me kop had. Maar toe 'k van de ouwe knecht verteld had, die den toch heelemaal niet bang was, begon vader aars te prate. Nou ja, 'r most vroeger wel 's wat 'ebeurd weze op de boerderij, maar 't fijne wist ie 'r ok niet; van en dat wou ie maar liever niet wete ok, maar van spoke had ie nooit niks 'emorke. En ie geloofde 'r eijlijk ok gien lor van.

„Gaan 'r den zelve 'n nacht op, vader", zei ik nog. Maar de ouwe leek 'r toch wel gien puf op te hewwe om 's 'n nachie op 't spookbed — want zoo noemde we nou 't kamerbed maar — te sleepe.

Weet je wat we doen zouë? Sijme, 'n buurjonge, zel 'k maar zegge — want we hadde eijlijk gien bure; ons huis stond zoo allienig — Sijme zouë we vrage om de volgende nacht bij mijn op 't kamerbed te sleepe. Sijme had 'n paar knuiste an z'n lijf, deer je teuge opkeek, en was om de dood niet bang.

Nou, of ie 't doen wou; dat was net wat voor hum. Wat lachtte ie me uit, dat ik, zoo'n branie aars, niet allienig op 't kamerbed durfde, 't zou ok wat. Ik vond dat uitlache allemachtig beroerd, maar docht: al heb je nog zooveul praats, as 't 'r op ankomt, den doen je toch lekker niks.

Sijme kwam 's eves en had z'n mes zoo skarp 'eslepe as 'n vlijm.

1) Bergplaatsje; soms ook een slaappleats.

Deer zou ie 't spook an rijge, zóó, en hij liet z'n skarp messie in 't licht skittere. 'k Was maar half gerust: wat gaf zoo'n vlijmskarp mes, as je gien vlek kon uitsteke.

Toen de brij en de stikke op ware, kroop ik gouw op bed om maar achter te legge; 't spook was den lekker 't eerst bij Siem.

Het worveltje draaide ie goed vast en z'n mes stak ie in 't skot; den kon ie 't sebiet graipe. 'k Moest 'm nog 's alles van stukkie tot beetje vertelle. Ik deed 't, maar hard op durfde ik het niet te doen.

„As ik 't peerd hoor, neem 'k me mes,” zeid-ie. Ik vond, dat ie 't lang zoo flink niet zei, as strakkies bij 't stik ete. 'k Lag nog lang wakker. Sijme ok. Was ie ook bang? Al-te-met vroeg ie 's, of ik al sliep.

„We hellepe mekaar, hoor! Weerom heb je ok gien mes mee'enome? Neem 't be(d)shordje (plankje in 't bed) en as ik 'm 'n por geef, slaan jij 'm op 'zn harses.” 't Plankje name we 'r of en ik zette 't naast me neer. Zoo sliepe we in

Of 't spul sprak, mit 't klokkie van twaalf had je 't lawaai weer bij 't peerd. „Grijp je mes, Sijme,” riep 'k nog. „Neem je plank”, zei-ie terug. Maar ja wel, zoo waar as ik hier nou bij je zit, denk je, dat 'k 't kon? D'r lag je weer te zweete en nee asem te snakke. Sijme kon ok niks; hij greep nag nee z'n mes' prebeerde z'n eigen om te gooie, kneep me in m'n arm en kon ok aars gien lid verroere. Flap! d'r ging de deur dat skrilte zuchte ging je weer deur merg en bien die rooie smoel dat gewicht op je ribbekast en toe — was 't weer voorbij.

„Leef je nog?” riep Sijme benauwd. „Ik ben te-met 'estikt.” „„Nou geloof je 't den toch zeker wel, hè! Wat hej je nou mit je mes 'edeen?””

„„k Kon 'r gien iens an toe komme; 't was of ze m'n arreme vasthiele.””

„Benne de deurtjes ope?”

„„Nej, potdicht' 't worveltje zit nog net zoo, as ik 't 'r op 'edraaid heb en me mes is weg!””

We spronge d'r allebei uit en nou Sijme 't vergloeide om weer 'n nacht op 't kamerbed te sleepen, wou ik 'r voor gien geld van de wereld ok meer op. Je zou 't besterreve, mensche.

Het bed hewwe we 'r toe of'ehaald en in 't stroo lag Sijme's messie. Hoe kon dát nou? Het kamerbed is nooit meer besleepe; 't wier 'n bergplaas voor allerlei rommel. 't Hiette altijd 't spookbed en s'eves durfde gienien 'r wat uithale, as 't zoo 's uit kwam.

Ja, en wat 't spook nou 'eweest is? D'r ken je nee raje, maar dat kom je nooit te wete.

Later huurde vader 'n aar spul en de ouwe kast ging voor de grond. Deer benne nou gewone burgerhuissies 'ebouwd. En van 't spook op 't kamerbed hew 'k nooit meer 'ehoord. Maar as 'k d'r nag 's voorbij kom, den moet ik altijd nog denke an die ake-lige spooknachte.”

M. KRAMER.

INSECTEN, SCHADELIJK VOOR DE BOSCHCULTUUR.

Verslag van eene Voordracht, gehouden te Zeist, den 25 November 1907, door den Adjunct-Directeur der Nederlandsche Heide-Maatschappij.

DIT onderwerp is van zeer veel belang voor den houtteler en zal ongetwijfeld nog toenemen in beteekenis, zoolang de boschcultuur zich in de tegenwoordige richting beweegt. Ter verklaring hiervan moet vooral de aandacht gevestigd worden op de volgende twee feiten:

1. Het bedrijf wordt bij de toename der bevolking, stijging van grondprijzen en van productiekosten steeds intensiever.
2. De meeste bosschen bestaan grootendeels uit een enkele houtsoort.

Doordat het bedrijf intensiever wordt, moet men er steeds op uit zijn de productie te vergrooten. Beschadiging door insecten, d.i. vermindering van groei, zal dan zooveel mogelijk voorkomen moeten worden. En juist door de weinige afwisseling van boomsoorten, is het gevaar voor insectenschade bijzonder groot. Ook de ziektekans wordt daardoor, evenals overal, waar veel gelijksoortige wezens bij elkaar zijn, vergroot. Intusschen is in dezen de meer of minder gezonde ontwikkeling der boomen eveneens van veel beteekenis, daar normale boomen veel minder vatbaar zijn voor ziekte dan zwakke. Voor het verkrijgen en behouden van een gezond bosch is dan ook een doelmatige aanleg en een zorgvuldige verpleging een eerste vereischte.

Om uitbreiding van ziekten en insectenbeschadigingen tegen te gaan is het noodig, dood en ziekelijk hout geregeld te verwijderen.

Ook het aanleggen van gemengde beplantingen gaat de snelle verspreiding tegen, zoowel van ziekten als van insecten. Hierbij mag evenwel niet uit het oog verloren worden, dat voor een particulier het doel van een boschbedrijf meestal moet zijn: blijvend een zoo hoog mogelijke rente te trekken van het uitgegeven geld.

Welke schade veroorzaken de insecten?

Zij kunnen de plant of een gedeelte er van dooden, vernielen of misvormen. Het gevolg is dan in elk geval een geringere groei en daardoor een kleinere waardevermeerdering. Niet zelden kan dit zeer aanzienlijk zijn, zooals tal van voorbeelden bewijzen.

Men mag gerust aannemen, dat de schadelijke insecten geregeld in onze bosschen voorkomen, doch alleen als ze in groote massa optreden en bovendien de omstandigheden voor hen gunstig zijn, kunnen zij groote schade aanrichten. Het kan

soms enkele jaren, niet zelden ook tientallen van jaren duren, voor bij een of ander als schadelijk bekend staand insect eene sterke vermeerdering wordt waargenomen. Hiervoor is het steeds noodig, dat het insect leeft onder gunstige omstandigheden, wat betreft weersgesteldheid, hoeveelheid beschikbaar voedsel en het voorkomen van zijn natuurlijke vijanden.

Overigens kan zulk eene vermeerdering vrij plotseling geschieden, omdat de meeste insecten een groot aantal eieren leggen en van vele soorten meer dan één generatie in een jaar leeft. Gewoonlijk wordt, als de omstandigheden gunstig zijn, het eerste jaar een vrij sterke vermeerdering waargenomen, zoodat reeds schade wordt aangericht. Het tweede jaar is de vermeerdering nog veel grooter en worden de bosschen in hevige mate aangetast. Het derde jaar evenzoo, doch dan beginnen de insecten gewoonlijk reeds te verzwakken en ziekteverschijnselen te vertoonen en worden er vele een prooi van de intusschen eveneens sterk in aantal toegenomen parasieten en andere natuurlijke vijanden, zoowel insecten, als zoogdieren en vogels.

Vooral de vogels zijn in staat insecten-calamiteiten

Geldersche meikeyer.
Wifjes.
Mannetje.

Hollandsche meikeyer.
Wifjes.

Door engerlingen beschadigde
citjes en jonge grove dennen.

te voorkomen. Men kan er dan ook niet genoeg de aandacht op vestigen van hoeveel belang het is voor den houtteler, de nuttige vogels te sparen en te beschermen. Daarom is het ook van veel gewicht, dat hij er steeds op uit is, overal in zijn bosch geschikte plekjes voor het verblijf van de vogels in te richten (z.g.n. vogelboschjes), de vogelvijanden te vervolgen en den vogels zelf goede nestgelegenheid te verschaffen. Onder de tegenwoordig in den handel zijnde kunstmatige vogelwoningen zijn er vele voor dit doel uitstekend geschikt en worden dan ook reeds met het meeste succes gebruikt.

Wat nu de bestrijding van schadelijke insecten betreft, deze kan op verschillende wijzen geschieden.

Bij sommige kunnen reeds de eieren gedood worden, bij andere de larven of rupsen, bij enkele de poppen en bij vele ook de volwassen insecten. Bij een aantal soorten is zoowel de eene als de andere vorm te bestrijden.

De *eieren* zijn meestal zeer klein en gewoonlijk moeilijk te vinden. Zoo komen bijv. die van den nonvlinder wel voor in hoopjes tegen de stammen, maar bij de grove dennen zijn deze hoopjes in den regel geheel verborgen tusschen de diepe schorsspleten. Bovendien worden ze ook gevonden aan takken meer boven in den boom. Het is dan ook bijna niet doenlijk, deze eierhoopjes alle op te sporen. Gemakkelijker gaat dit bij den z.g.n. plakker. Deze omhult de eierhoopjes met de geelbruine haren uit het achterlijf, zoodat die geelbruine, zwamachtige hoopjes gemakkelijk in het oog vallen. Het verzamelen er van of het overstrijken, bijv. met rupsenlijm, is hier dan ook wel mogelijk. Ook de eitjes van de ringelrups, die dit jaar zooveel loofboomen ontbladerde, vallen spoedig in het oog. Zij zitten dichtaaneengesloten aan de jonge takjes. Uitknippen met een rupsenschaar zou hier toe te passen zijn, doch is niet altijd praktisch uitvoerbaar.

De *larven* kunnen op verschillende wijzen bestreden worden. Zoo worden de *Retinia's* (dennenlot-, -knop- en -harsbui-rups) met succes bestreden door het uitbreken der aangetaste knoppen of verwijderen der harsbuielen en daarbij dooden van het insect. Enkele rupsensoorten blijven in haar eerste jeugd enkele dagen bijeen, o. a. die van den nonvlinder, de processierups, enz. Deze z.g.n. spiegels vallen spoedig in het oog en de rupsjes kunnen dan gedood worden. Andere rupsen zijn weer te bestrijden door de nesten uit de boomen te snijden met z.g.n. rupsenscharen of te verbranden met fakkels.

Tegen rupsen, die van het eene bosch naar het andere wandelen, kan een daartoe gegraven „vanggreppel” goede diensten bewijzen. Rupsen, die tegen de stammen der boomen naar boven moeten klimmen om voedsel te vinden, kunnen weggevangen worden door het leggen van z.g.n. lijmringen om de boomstammen (o. a. de rups van den nonvlinder, de dennenspanrups, de gestreepte dennenrups, enz.). Daartoe vervaardigde rupsenlijm is in den handel verkrijgbaar.

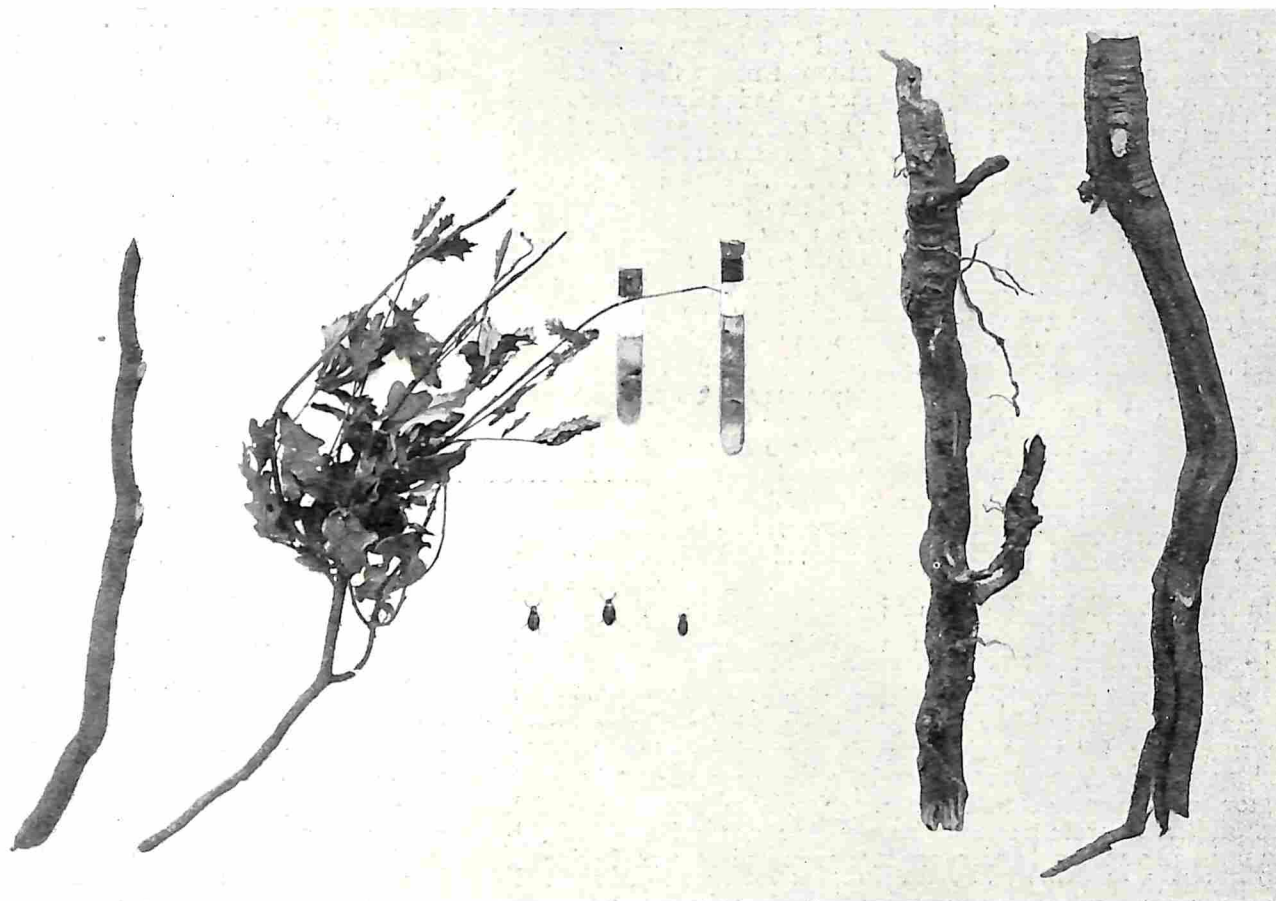

Beschadigde jonge dennen en dennenschors met larvegangen.

Soms is het gewenscht, jonge boompjes, die door insectenlarven zijn aangetast in hun geheel uit te trekken en te verbranden, (kleine dennensnuittor, wilgenhoutrups, populierenboktor); bij andere is eenvoudig ontschorsen voldoende (dennenscheerder, iepenspintkever).

De *poppen* van vele insecten kunnen op dergelijke wijze bestreden worden. Die van sommige vlinders komen in de bosschen onder het daar aanwezige mos en strooisel voor. Wegharken van dit strooisel zou wel een geschikt middel zijn, doch men verarmt daardoor den grond. Aan hoopen zetten hiervan en uitstrooien in het bosch na het met kalk te hebben vermengd, is meestal te kostbaar. Met succes kunnen vaak varkens door het bosch gedreven worden. Deze woelen den grond om, wat voor het bosch zeer goed kan zijn, en vreten vele poppen op.

De *volwassen insecten* moeten worden weggevangen, waar men ze ziet. Dit is echter niet altijd praktisch uitvoerbaar. Sommige

GROOTE DENNENSNUITTOR (HYLOBIUS ABIETIS).

Beschadigde eikentakjes, door larven aangetaste dennenwortels, volwassen insecten en larven op formaline.

soorten zijn gemakkelijk naar eene bepaalde plaats te lokken en kunnen dan daar gedood worden. Hierop berust het leggen van vangknuppels (grootte dennensnuittor), vangboomen (dennenscheerder). Deze worden, nadat de kevers hierin de eieren gelegd hebben, ontschorst en de schors wordt verbrand. Het aanleggen van vuren, om daardoor de insekten te lokken, kan bij sommige soorten eveneens dienstig zijn. Echter worden, o.a. bij den nonvlinder, daardoor in hoofdzaak mannetjes weggevangen, terwijl het juist van belang is vooral de wijfjes, vóór ze eieren gelegd hebben, te vernietigen.

Ook bij sommige volwassen insekten kunnen vanggreppels dienst doen (o.a. bij de grootte dennensnuittor).

Het ware zeer te wenschen, dat de boscheigenaren bij de bestrijding van schadelijke insekten samenwerkten, daar deze anders soms weinig helpt. Er behoeft slechts één in dit opzicht achtelooze buurman te zijn en alle moeite is vergeefs. Goede gemeentelijke verordeningen zouden, naast het verspreiden van kennis van schadelijke insekten, reeds veel goeds tot stand kunnen brengen. In zulk eene verordening zouden ook bepalingen aangaande bescherming van vogels moeten opgenomen worden.

EEN LANDBOUWSCHETS UIT EGYPTE.

(Naar het Duitsch van Dr. M. Hoffman).

Ik had het Heilige Land bezocht en het Bijbelsche Juda, thans armzalig en van bosch beroofd, lag achter mij. Van het dek van de stoomboot, die mij naar Port-Saïd zou brengen, wierp ik nog eene belangstellenden blik op het kustland, schitterende in den gloed der avondzon. Immers die kust is door Duitsche vlijt en intellect in een vruchtbaar landschap herschapen.

Van Port-Saïd gebruikte ik den koeriertrein om het binnenland van Egypte te bereiken. Het was het doel van mijne reis, waarnaar ik met verlangen uitzag. De eerste drie uren der spoorreis waren wel geschikt om mijn geestdrift te temperen. Links de smalle vaargeul van het Suez-kanaal, rechts het meest eentonige beeld van een verlaten woestijn. In de coupées, trots alle comfort, een zwoele onaangename lucht en, ofschoon geheel gesloten, een zeer lastige stof. Het begon mij reeds te spijten, dat ik niet langer in de buurt van de Dode Zee was gebleven. Ik had geen voldoende tijd gehad om een bezoek te brengen aan de vruchtbare phosphorrijke landen van den oostelijken Jordaan, noch gezien de ruïnen van de suikerfabrieken, herinnering aan de Kruistochten, die men in het Jordandal nog kan vinden.

Intusschen, terwijl ik in de snikheete coupé daarover zit te mijmeren, verandert het uitzicht. De sneltrein is Ismailia gepasseerd, brengt ons in de bevoeiings-zône en spoedig is het land der Delta's bereikt. Als bij tooverslag is thans alles veranderd. Weelderige velden wedijveren onophoudelijk om het oog te streelen.

Nu eens ziet men slanke palmen, vijgen- en olijvenboomen, enz. en dan weer vruchtbare akkers die wachten op den oogst. Daar vlijtige fellahs bezig met de bevoeiing, ginds talrijke kudden runderen, muilieren, ezels, allen vastgestuurd in sterk begroeide klavervelden of logge, dikhuidige buffels, die zich verkwikken in waterplassen. Zoover het oog reikt een zeldzaam beeld van een bloeienden landbouw, niets wat herinnert aan den invloed van de woestijn.

Toch is dit alles vroeger ook woestijn geweest waardoor de Nijl, van over het graniet bij Essuan, een weg naar de Middellandsche Zee heeft gevonden. Er is een scherp contrast tusschen de vruchtbare delta's der Nijl en de woestijn, die betrekkelijk

zoo nabij is. Slechts een uur per electrische tram van het zeer moderne en levenslustige Kaïro, heeft men de onbegrensde woestijn. Daar vindt men het woestijnzand dat hoe langer hoe meer den wachter der Pyramiden, de „Sphinx” bedekt. Hoogst onaangenaam is hier het allesbeheerschend woestijnklimaat. De kuststreek bij Alexandrië heeft jaarlijks ongeveer 50 regendagen met van 200 tot 300 m.m. neerslag. In Kaïro zijn slechts 15 regendagen met 30 tot 50 m.m. regenval en in Boven-Egypte is regen een ware zeldzaamheid. Daarbij komt eene barbaarsche hitte, in Mei werd nabij Memphis 40° C. genoteerd.

Op de vruchten die in de delta's, en de vruchtbare Nijloevers worden geteeld, heeft de aanhoudende belichting dezen invloed dat, ondanks den sterken groei, het graan slechts zelden legeret. En vruchtbaar is die bodem, ze bestaat uit zand, zandsteen en kalk en daarop heeft zich in den loop der eeuwen het vruchtbare slijk van den Nijlroom afgezet. Op sommige plaatsen is dit alluvium van tien tot 25 meters dik.

Ondanks dien vruchtbaren bodem, en de daaruit voortvloeiende gunstige voorwaarden, zou toch de landbouw, buiten de Nijloevers, ondenkbaar zijn zonder de kunstmatige bevoeiing. Zooals uit den meegedeelden regenval blijkt, is de natuurlijke bevochtiging, dien eersten factor voor den plantengroei, slechts van minimale beteekenis. De kunst moet hier hulp brengen en doet dit ook reeds sedert de grijze oudheid.

De meest primitieve werktuigen om het water omhoog te brengen ten einde het door middel van greppels over de velden te verdeelen zijn: slingerpompen en, door middel van dieren in beweging gebrachte, schepraderen. De laatsten, op verschillende wijzen geconstrueerd, ziet de reiziger die de vruchtbare

delta doortrekt, nog bij duizenden in gebruik. Eenvoudiger is het watergebruik onmiddellijk aan de oevers der rivieren en daar waar, in den loop der tijden, stelselmatig is gekanaliseerd. Men gebruikt daar de natuurlijke overstroming of, in het kleinbedrijf, schroeven en in het groot bedrijf, stoompompen om het water ten allen tijde ter beschikking te hebben.

De Nijlroom, dat is de onmisbare bron voor elke cultuur en die watermassa, afkomstig van de tropische regenstroomen in het Abyssinisch gebergte, is van geweldigen omvang. In Mei, als de rivier een normaal niveau heeft, voert ze dagelijks slechts 30 à 40 miljoen Cub. meter water zeewaarts. Ten tijde van den hoogsten waterstand in October bedraagt die hoeveelheid van 750 tot 900 miljoen Cub. meter per dag.

Het doel van den modernen watertechniker is nu om het vloedwater van den Nijl in den meest uitgebreiden zin dienstbaar te maken voor de cultuur. Er is daardoor in het leven geroepen eene hoogst interessante regeling van den waterstaat, waarbij de hoofdzaak is dat de Regeering voor geen kosten terugdeinst om aan de landbouwende bevolking het water in voldoende

hoeveelheid, en gratis, te verschaffen.

Het zou te ver voeren om in het breede te omschrijven de verschillende vormen waarop gewerkt wordt. Slechts een paar voorbeelden. Aan de Rosette- en Damiette-Nijlarmen zijn reusachtige reservoirs en regulatoren gebouwd, die de bewoners van dat gedeelte der Delta het noodige bevoeiings water verschaffen. Van de meeste beteekenis is echter het stuwwerk bij Assuan en Assiut. Door dit stuwwerk wordt het water in een reusachtig bekken verzameld, tot een hoogte van 20 meter boven het rivierpeil en van 106 meter boven den zeespiegel. Dit werk is uitgevoerd door eene Engelsche onderneming, die in 1898 een contract met de Regeering afsloot, en in 1903 den arbeid voltooide, die in het geheel meer dan 15 miljoen gulden heeft gekost.

De stuwdam is 1950 meter lang en reikt van de westelijke Libyrische tot den oostelijken Arabischen bergketen. De bovenkant is 8, de voet 25 meter breed. De dam bevat 180 openingen, die met ijzeren afsluitingen kunnen worden gesloten, waardoor men willekeurig verschillende streken kan bevoeien. Door deze

DENNENBOSCH AANGETAST DOOR DENNENSCHERDERS
(HYLESINUS PINIPERDA).

bevoeiingswerken is mogelijk geworden dat thans, in de richting Assuan — Kaïro — Alexandrië, meer dan 2.000.000 Hectare land in cultuur is genomen.

Bij dezen landbouw onderscheidt men twee vormen. De eene is die waarbij de velden in de maanden Augustus — November op natuurlijke wijze worden bevoeid en verder door dijken tegen ongewenschte overstroming zijn beschermd. Deze vorm draagt den naam „Ray velden”. Men teelt hier slechts één vrucht per jaar. Na het zakken van het water in December wordt de grond, zonder verdere voorbereiding, geploegd en gezaaid, in April of Mei volgt dan de oogst. Over het algemeen verbouwt men granen, peulvruchten, groenten, klaver, luzerne, enz.

De tweede vorm wordt gevonden op de *Schasakievelden*, dat zijn die welke, door kunstwerken, het geheele jaar door bevoeid kunnen worden. Deze zijn daardoor geschikt voor den bouw van de twee hoofdproducten van den Egyptischen landbouw: katoen en suikerriet. Eveneens kunnen deze velden twee oogsten per jaar geven.

De Egyptische boer, de fellah, is eenvoudig, heeft uiterst weinig behoeften, en een groot weerstandsvermogen. Hij gebruikt nog de zeer oude inheemsche ploeg, een haak met twee ploegstaarten. De haak of ploegschaar, vroeger van hout, is thans vrij algemeen van ijzer, de grond wordt er alleen mee losgewoeld, niet omgeploegd, eene bewerking die, bij de eigenaardige samenstelling van den bodem, van oudsher gebleken is doelmatig te zijn.

Behalve de ouderwetsche ploeg zijn ook de meeste andere werktuigen, voor den oogst en voor het dorschen, nog dezelfde als in den oerouden tijd. Het maaien van het graan geschiedt met den sikkel, het dorschen op een gemeenschappelijken dorschvloer door het trappen van rundvee of met werktuigen, bestaande uit schijven, die door koeien of ossen in beweging worden gebracht.

Bemesting heeft slechts plaats voor die vruchten, die hooge eischen stellen en dan met vleermuisguano, asch en vooral de mest van duiven, die op sommige plaatsen in zeer groote hoeveelheden worden gehouden. De stalmest wordt meest gedroogd en als brandstof gebruikt. In alle dorpen ziet men op de daken der, fabelachtig primitieve, woningen dit afvalproduct in alle mogelijke vormen opgestapeld om te drogen. Als hulpmeststof gebruikt men, alleen bij den katoenbouw, superphosphaat, het Nijlslib heeft blijkbaar een tekort aan dit plantenvoedsel.

De arbeidersverhoudingen zijn zeer gunstig, (men zou ze ook ongunstig kunnen noemen, *vert.*) het dagloon bedraagt hoogstens 60 ct. Vrij algemeen is de gewoonte dat de arbeider een deel van den oogst als loon ontvangt.

De waarde van den bodem is in de laatste jaren belangrijk gestegen. De Staat verkoopt gaarne een *feddan* (42 Are) oorspronkelijk land voor een paar gulden, het gecultiveerde, goed bevoeide, land kost reeds van fl. 600 tot fl. 1000 per feddan.

De voordeeligste cultuur in de Nijl-Delta is: de katoen. Ze wordt in Maart gezaaid, begint drie maanden later te bloeien, terwijl in Oct., Nov. de eerste pluk plaats heeft. De beide volgende maanden kan men naplukken en in Aug. een naooogst binnen halen. De opbrengst is van 200 tot 500 K.G. per feddan aan onontbolsterde vruchten. Deze worden in speciale fabrieken ontbolsterd en de katoen wordt dan voor de verzending in balen geperst.

De Egyptische katoen heeft een langen draad van zijdeachtigen glans, de opbrengst is ongeveer 1,200,000 balen van 500 Engelsche ponden (de wereldproductie wordt geschat op 16 miljoen balen). De katoenbouw is meest in handen van Engelschen en wordt overwegend gevonden in de Nijl-Delta.

Op de, in cultuur gebrachte en bevoeide, gronden in Opper- en Midden Egypte staat de bouw van suikerriet op den voorgrond, die in hoofdzaak door Franschen wordt uitgeoefend. De stekken worden gepoot in de maand April. In Maart of April van het volgende jaar, tegen den bloeitijd, is het riet rijp om te snijden, later volgt, door het opnieuw uitloopen van den stengel, eene tweede kleinere oogst.

De afgesneden bladeren en het bovenste deel van den rietstengel worden op het land verbrand, het riet zelf uitgeperst en in fabrieken tot suikerkristallen verwerkt. De uitgeperste stengels zijn, evenals de afgeplukte katoenstengels, een welkome brandstof.

De suikeropbrengst wordt geschat op 3 à 5000 K.G. per Hectare, de geheele oogst in Egypte op 100.000 ton. Soms ziet men in de straten der steden het afgeschilde suikerriet te koop aanbieden.

Door den conservatieven tegenstand der fellahs zijn de proeven met den verbouw van suikerbieten tot dusver niet gevolgd door een cultuur van eenige beteekenis.

Van mijne uitstapjes in het vruchtbaar landbouwgebied terug gekomen in het mondaine Kaïro maak ik nog een uitstapje in de woestijn en naar de Sphinx. Levendig wordt daarbij weer het scherpe contrast tusschen de beide landschappen bij mij opgewekt en daarmee ook bewondering voor de menschelijke energie, die de aanwezige natuurkrachten dwingt den mensch te dienen.

R. B.

VOGELS IN KOOIEN.

IK kan u verzekeren, dat ik geen sentimenteel mensch ben, maar ik heb een zwak, en ik wenschte wel dat vele van mijn rasgenooten hetzelfde hadden; ik wordt bedroefd als ik een vogel in een kooi zie! Ja elk dier dat door noodzakelijkheid of anderszins door den mensch gedwongen wordt om in een beperkte ruimte gevangen te zitten, zou ik wel willen laten ontsnappen, om het zijn vrijheid terug te geven. Schrik niet lezer, ik heb wel eens gedroomd (gedroomd lezer) dat ik in een dieren-tuin het eerst van al de hokken van de wilde beesten openzette, ik zelf zat van uit een hoogen boom het schouwspel aan te zien, hoe de wilde dieren verwoed door elkander liepen, aanvallend op de menschen die op de onzalige gedachte waren gekomen, om ze van uit hunne hollen en hindernissen weg te sleepen in een afzonderlijk hokje, waar ze tot aan hun dood zouden moeten verwijlen.

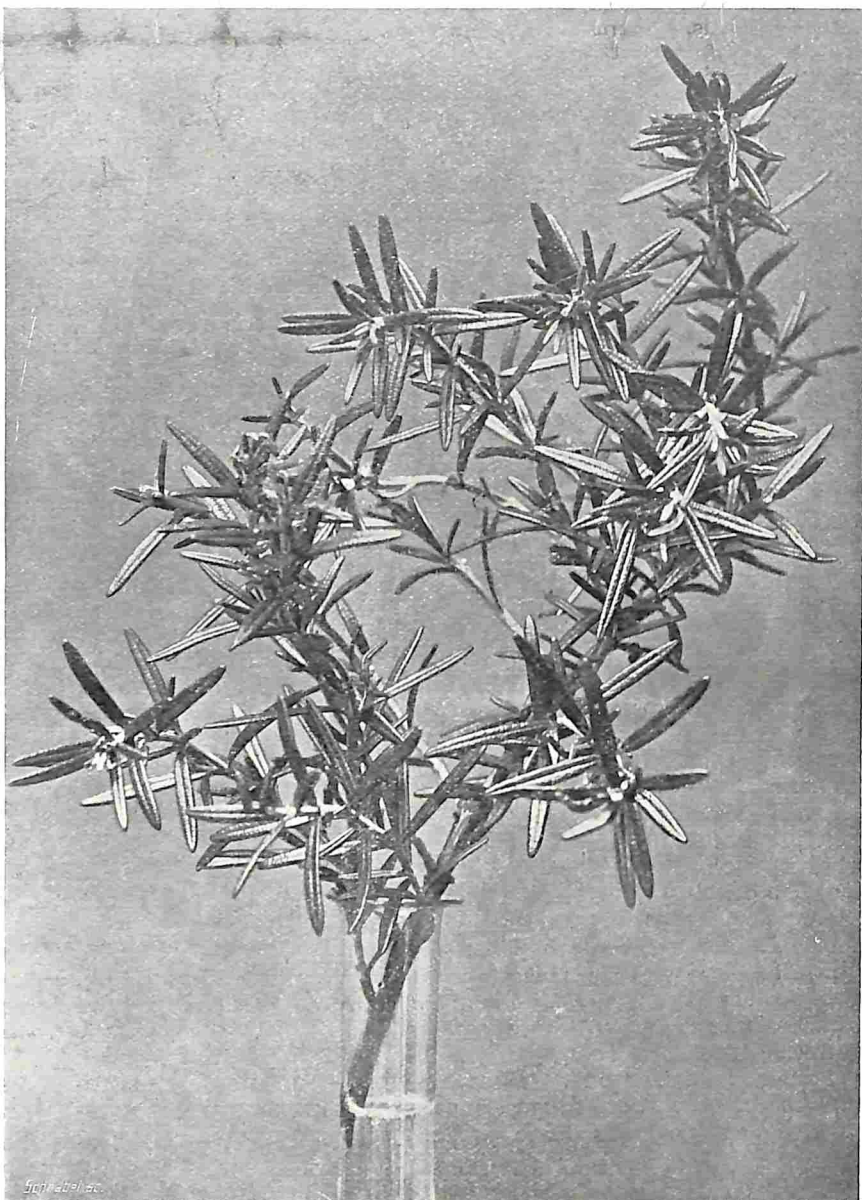
Ofschoon ik met Hildebrand „het beestenspel” hartgrondig veracht, erken ik dat b.v. een „beesten-tuin” nut kan stichten. Maar vogels, opgesloten in kooien, wat voor nut heeft dat? Wat voor plezier hebben we daarvan? Herinnert ge u nog het voortreffelijke schetsje van Jan Feith in ons blad: *Alauda Arvensis*? Lees het nog eens, en leer te genieten, als wij, van de vogels, die kleine geluidjes maken in de boomen voor ons huis, en kijk éénmaal toch eens uit naar den leeuwerik als die in den zomer-hemel stijgt.

H. v. B.

WONDERBLOEMEN EN TOOVERWORTELS.

(Slot).

EEN bescheiden plantje, dat in onze landen, van de Noordzee tot de Alpendalen, nog in hooge eere wordt gehouden door den landman, dat overal zorgelijk gekoesterd wordt in tuin en op de vensterbankplank, trouwens bij geen feest, zij het vroolijk of treurig, ontbreken mag, is de *rozemarijn*. „*Rosmarinus*” is haar botanische naam en beteekent „dauw

ROZEMARIJNTAKJE (*ROSMARINUS OFFICINALIS*).

der zee". Oorspronkelijk is ze afkomstig van de oevers der Middellandsche Zee, ook van de bergen van Dalmatië; daar bloeide ze, tevreden met elken bodem, tierig op, en den geheelen winter groen blijvend, tooide zij zich bij de eerste voorjaars-zonnestralen met lichtblauwe bloesems. Wegens haar fijne reuk werd de Rozemarijn reeds ten tijde der Goden als wij-reuksel in de offerschalen gestrooid, en als „bloemen van den Olympus” stegen dan de geurende wolken tegelijk met de gebeden der biddenden ten hemel.

In onze Germaansche landen was de Rozemarijn van oudsher gewijd aan vrouw Holda, de godin der Liefde, en werd in het bijzonder in verband gebracht met huwelijksverbintenissen. En zooals in de dagen der minnezangers de jonkvrouwen de rozemarijntwijn ten teeken van trouw aan den geliefde op de borst droegen, zoo smukken zich heden onze dorps-schoonen er mee, wanneer zij Zondags ter kerk, of Zaterdagavonds ten dans gaan. Ook de boerenzoon, die na de loting voor den dienst goedgekeurd is als rekrut, steekt nog vaak het rozemarijntakje op zij van de pet.

In Duitschland wordt in den bruidstijd zelfs de Rozemarijn gekozen boven de Oranjebloesem of Myrthe; alle bruiloftsgasten dragen er een takje van, op den tocht ter kerke, waar het altaar evenals de huisingang van het jonge paar er feestelijk mee versierd is; — het brengt het jonge paar immers geluk en rijken zegen!

Later echter is de Rozemarijn ook de uitdrukking geworden voor ernstiger gevoelens. Men wijst in Duitschland op den Dertigjarigen Oorlog om deze verandering te verklaren, en sedert zingt een bekend volksliedeke daar:

„Ich hab die nacht geträumet wohl einen schweren Traum,
„Es wuchs in meinem Garten ein Rosmarinenbaum“.

Zoo is het tot droef gebruik geworden, het matte voorhoofd van de vroeggestorvene jonge maagd met Rozemarijn te sieren, en ook de grafgangsters en kistdragsters houden op sommige dorpen een rozemarijntwijnje in de hand, om het dan der jonge doode ter eere, rond het graf te planten. Want deze kracht schrijft men er aan toe, dat hij het geheugen versterkt, zoodat men een geliefdedood niet meer vergeet.

Rozemarijn wordt in meer praktische betekenissen ook vaak aangewend; de etherische olie, welke in de bladen voorkomt, heeft als handelsartikel waarde. Alleen uit Triëst worden jaarlijks 400 centenars verzonden. Rozemarijn-zalf en -spiritus worden als narkotische middelen tegen rhumathiek aangewend. Daarenboven — 25 pond rozemarijn in een mortier fijn gestampt, het sap met water aangegeld en dagelijks drie maal er in gebaad, maakt

oude menschen weer jong! Het is te probeeren!

* * *

Een andere Oostersche schoone, gestorven in het stemmige grauwbrown kleed, echter met den heiligen glans om het hoofd, treft men aan als relikwie voor de bijgeloovige geloovigen: het is de Jericho-roos of Opstandingsbloem.

Een eigenlijke roos is zij zeker niet, doch een klein, houtachtig kropgewas, dat kogelvormig samengegroeid, een groot aantal veel vertakte stengels bezit, die bezet zijn met nietige bloemknoppen en zaadcelletjes. Ook haar worden allerlei geheimzinnige krachten toegeschreven, met name zou zij de aanstaande moeders in haar moeilijke uren tot veel steun zijn. Daartoe was evenwel noodig, dat men de bloem in den nacht der Maria-geboorte of in den Kerstnacht in lauw water legde; opende zij dan de gesloten kelk, terwijl de dunne takjes nieuwen glans en frisheid verkregen, de zaadknopjes zich donkerrood gingen verven en zelfs een krans

zachte, groene blaadjes uitgroeide, dan zou — naar men vertroude — de blijde verwachting niet ijdel zijn.

Linnaeus heeft deze bloem, die op dorren zandgrond groeit, in droogte tot een kogel ineenkrimpt en gestorven schijnt, doch dadelijk na het intreden van regen tot nieuw leven ontwaakt, zich opent en haar zaden naar alle winden verstrooit, genoemd „Anastatica hierochontica”, of de Opstandingsbloem van Jericho.

Bij Jericho zelf wordt zij tegenwoordig echter zelden meer gevonden; daarentegen wel in Syrië, Arabië, Egypte en aan de oevers van de Roode Zee. Verder natuurlijk in tal van botanische tuinen.

Hoe echter een heilige bloem onder het kritisch vergrootglas der wetenschap haar heilgdom ook weer kan verliezen, heeft de Jericho-roos kunnen ervaren. In 1851 vond abbé Michon, die op een reis door Palestina in Jericho stil hield, aan de Doodse Zee, op het Sinai-schiereiland en in Arabië een kleine plant, die de typische eigenschappen van de „Anastatica” in nog veel sterkere

mate vertoonde. Naar het uiterlijk op een kleinen aster gelijkend, wortelde zij op den rotsachtigen woestijngrond en scheen daar zonder schade jarenlang droogte te verdragen. Viel er een der zeldzame woestijnregens, dan bloeide spoedig de gele bloem uit, en reeds in weinige dagen kwam haar zaad tot rijpheid. Zoodra echter de droogte weer inviel, joeg de wind al de kleine zaadkorreltjes ver in alle richtingen, tot ze in de een of andere rotskloof vasttraakten en bij den eerst volgende regenval op haar beurt begonnen te kiemen. Dit plantje wordt heden beschouwd als de „waarachtige” Jericho-roos, welke door demiddeneeuw-

sche ridders en pelgrims als heilige relikwie huiswaarts gevoerd werd; en het is deze plant, welke men dan ook terugvindt op de wapens van menig oud-adellijk Fransch geslacht.

JERICO ROOS IN GESLOTEN TOESTAND.

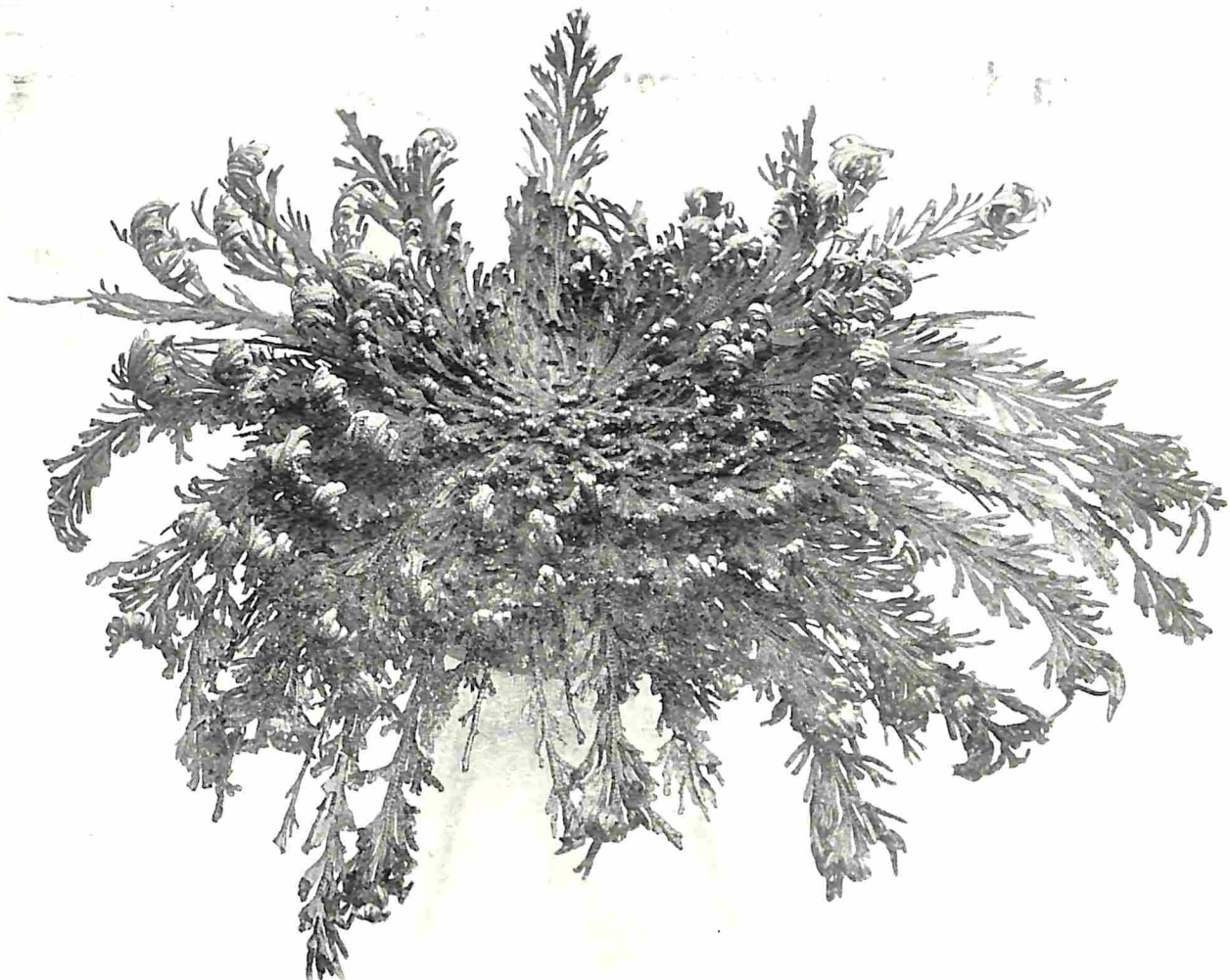

Foto Aug. F. W. Vogt.

JERICO ROOS.

na $\pm$ 24 uur met wortels in het water te hebben gelegen, nadat zij minstens een jaar zonder voedsel (water) geweest was. Haar bruine tint veranderde in donker groen en hare bladeren werden nadat zij zich meer met water verzadigd had, allengs leniger.